

AKSEPT AV RISIKO I SKIIDRETT

Kandidatnr: 175106
Veileder: Stig H. Solheim
Leveringsfrist: 01.06.2010

Til sammen 14 055 ord

26.05.2010

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	1
1.1	TEMA OG BAKGRUNN FOR FREMSTILLINGEN.....	1
1.2	PROBLEMSTILLING	1
1.3	TERMINOLOGI OG AVKLARINGER	2
1.4	AVGRENSNINGER	3
1.5	VEIEN VIDERE: FREMSTILLINGENS OPPBYGNING.....	4
<u>2</u>	<u>GENERELT OM AKSEPT AV RISIKO</u>	5
2.1	KAPITTELETS KONTEKST	5
2.2	ALMINNELIGE ERSTATNINGSRETTLIGE SYNSPUNKTER	5
2.2.1	INNLEDENDE OM DE ALMINNELIGE ERSTATNINGSREGLER	5
2.2.2	DE GRUNNLEGGENDE VILKÅR FOR ERSTATNING	5
2.2.2.1	Innledning.....	5
2.2.2.2	Skade og utmåling	6
2.2.2.3	Årsakssammenheng	6
2.2.2.4	Ansvarsgrunnlag.....	7
2.3	LÆREN OM AKSEPT AV RISIKO	9
2.3.1	INNLEDNING	9
2.3.2	ET RETTSKILDEMESSIG UTGANGSPUNKT.....	10
2.3.3	BEGRUNNELSEN BAK LÆREN OM AKSEPT AV RISIKO.....	10
2.3.4	AKSEPT AV RISIKO I ET RETTSTEORETISK PERSPEKTIV	12
2.4	FORHOLDET MELLOM ANSVARFRASKRIVELSER OG AKSEPT AV RISIKO	15
2.5	FORHOLDET TIL MEDVIRKNING OG LEMPING.....	16
<u>3</u>	<u>NÆRMERE OM AKSEPT AV RISIKO INNEN SKIIDRETT</u>	17
3.1	GENERELT	17
3.2	GENERELT OM ANSVARSPASSERING I KONKURRANSESITUASJONEN.....	18
3.3	JURIDISK TEORI OM AKSEPT AV RISIKO PÅ IDRETTENS OMRÅDE	18
3.4	DOMSTOLENES VURDERING AV AKSEPT AV RISIKO PÅ IDRETTENS OMRÅDE	20

3.4.1	NÆRMERE OM DEN RELEVANTE RETTSPRAKSIS	20
3.4.2	SAMMENFATNING OG KONKLUSJON.....	22
3.5	VILKÅR FOR AKSEPTENS BINDEDE VIRKNING	23
3.5.1	INNLEDNING	23
3.5.2	NÆRMERE OM MOMENTENE	23
3.5.3	AKSEPTENS YTRE GRENSER	27
3.5.3.1	Utgangspunkt: Prinsippet om den personlige autonomi.....	27
3.5.3.2	Akseptens nedre grense	27
3.5.3.3	Akseptens øvre grense	27
3.6	KONKLUSJON	28
3.7	ANLEGGSEIERS OG KONKURRANSEARRANGØRS ANSVAR.....	28
3.7.1	GENERELT OM ANSVARET.....	28
3.7.2	KORT OM OBJEKTIVT ANSVAR	29
3.7.3	KORT OM FORHOLDET MELLOM CULPAANSVARET OG ARBEIDSGIVERANSVARET .	30
3.7.4	DEN NÆRMERE GRENSEN FOR ERSTATNINGSANSVARET	30
3.7.4.1	Problemstilling	30
3.7.4.2	Kort om rolleforventningen til skadelidte: forventning om utøverens nivå	30
3.7.4.3	Særlig om rolleforventning i konkurransesituasjon	31
3.7.4.4	Betydningen av brudd (eller ikke brudd) på regler gitt av det offentlige eller representative organisasjoner	32
3.7.4.5	Kunstige og naturlige hindringer.....	33
3.7.4.6	Anleggseiers og arrangørs plikt til å iverksette sikringstiltak	35
3.7.4.7	Særlig om sikring av trasé i konkurransesituasjon	38
3.7.4.8	Særlig om portplassering og synlighet i forhold til kanter og hopp	39
3.7.5	SYNSPUNKTENES BETYDNING FOR ØVRIGE IDRETTER	40
3.7.6	KONKLUSJON.....	41
3.8	UTØVERS OG MEDUTØVERS ERSTATNINGSANSVAR	41
3.9	NÆRMERE OM FIS' ANSVARFRASKRIVELSE I ALPINT	43
3.9.1	INNLEDNING	43
3.9.2	KORT OM FIS-KONTRAKTENS INNHOLD	43
3.9.3	SITUASJONEN VED KONTRAKTSSIGNERING	44
3.9.4	MULIGHETEN TIL Å VURDERE RISIKOEN: UTØVERS KUNNSKAP OM DEN GENERELLE OG DEN KONKRETE RISIKO.....	44

3.9.5	FORHOLDET TIL AKSEPT AV RISIKO.....	45
3.9.6	SYNSPUNKTENES GENERELLE BETYDNING.....	46
3.9.7	KONKLUSJON.....	46
4	<u>HOVEDKONKLUSJON</u>	46
5	<u>FORKORTELSER.....</u>	48
6	<u>LITTERATURLISTE.....</u>	49

1 Innledning

1.1 Tema og bakgrunn for fremstillingen

Det overordnede tema for denne fremstillingen er erstatningsansvar ved alpine idrettsskader. Utøvelse av idrett og annen fysisk aktivitet har en positiv innvirkning på mennesket, både fysisk og mentalt. Det er derfor en generell oppfordring fra samfunnet om å være fysisk aktiv. Det ligger likevel en iboende risiko i utøvelsen av fysisk aktivitet. Dette kommer til uttrykk ved at det oppstår en rekke idrettsskader hvert år.¹ Selv om mange idrettsskader er belastningsskader og ulykker uten en konkret skadevolder,² inntreffer en rekke skader både i alpint og annen idrett som følge av en skadevoldende handling.³

Høyesterett avsa i 2000 og 2001 to dommer der fritidskjørere ble skadet i alpinanlegg.⁴ Lagmannsrettene har avsagt ytterligere to ”alpindommer”.⁵ I samtlige av disse dommene har synspunkter om aksept av risiko vært anført. Aksept av risiko har vært anført og drøftet i en rekke øvrige dommer om idrettsskader, og har vært diskutert i litteraturen i nærmere femti år.⁶ Behandlingen av de idrettslige erstatningsspørsmål i den juridiske teorien viser at det er delte oppfatninger om rettmessigheten av aksept av risikosynspunkter.⁷ Denne fremstillingen har som formål å synliggjøre rettssituasjonen for aksept av risiko ved skiskader.

1.2 Problemstilling

Essensen i oppgaven er området for skadelidtes samtykke eller aksept av risiko for skade, samt arrangørs og anleggseiers erstatningsansvar. Dette kan også uttrykkes som skadelidtes egeneksponering for den skaderisiko som vedkommendes aktivitet innehar.⁸

¹ Idrettsskader utgjør hele 17 % av alle personskader i Norge. Se Lundin (2004) s. 265 og <http://www.klokavskade.no/no/Artikkel/Idrettsskader-i-Norge/>.

² Se Lundin (2004) s. 265.

³ Det ble i sesongen 2001/2002 registrert over 3200 skader i norske alpinanlegg (både med og uten skadevolder), se Forbrukerrådet (2003) s. 17.

⁴ Rt. 2000 s. 1991 (alpindom I) og Rt. 2001 s. 1221 (alpindom II).

⁵ LE-2001-676 (alpindom III) og LF-2006-50484 (alpindom IV).

⁶ Se punkt 2.3.4 og 3.3.

⁷ Se punkt 2.3.4 og 3.3.

⁸ Lødrup (2009) s. 160.

Problemstillingen er i hvilken grad skadelidte kan, og faktisk har, akseptert risikoen for den skade som materialiserer seg, og hvor langt aksept av risiko kan virke ansvarsfrigjørende for skadevoldende anleggseier og konkurransearrangør.

1.3 Terminologi og avklaringer

Læren om aksept av risiko går ut på at når skadelidte frivillig innlater seg med en risiko på tross av sin kunnskap om denne, kan skadelidte etter en konkret vurdering måtte bære tapet selv.⁹ Vedkommende godtar altså å bli utsatt for en aktuell og konkret risiko. Denne aksepten til å bli utsatt for risikoen danner grunnlaget for at ansvaret for tapet blir værende hos skadelidte.

Samtykke og *aksept* er ofte brukt om hverandre i juridisk teori og domspraksis. RG 2006 s. 979 bruker både samtykke og aksept av risiko, mens RG 1994 s. 25 (fotballdom I), RG 2005 s. 1449 (golfdom I) og LB-1998-2863 (squashdommen) kun benytter uttrykket aksept av risiko. Ulik begrepsbruk finnes også i teorien uten at noen konsistent praksis har vokst frem.¹⁰

Isolert sett kan det nok argumenteres for at begrepene *samtykke* og *aksept* har en noe ulik språklig betydning. I erstatningsrettslig sammenheng går likevel et samtykke til en risiko og en aksept av en risiko ut på ett.¹¹

Et uttrykk som også har vært brukt for lignende situasjoner, er ”objektiv egenrisiko”.¹² Dette uttrykket har normalt vært brukt om de tilfeller som ligger nært opptil dagliglivets alminnelige risiko. Aksept av risiko, slik det vil bli brukt i denne fremstillingen, strekker seg derimot lenger fra dagliglivets risiko enn hva som har vært vanlig å trekke inn under den objektive egenrisiko. Også situasjoner som går til dels betydelig videre enn dagliglivets risiko vil være relevante. Uttrykket ”objektiv egenrisiko” vil derfor ikke fullt ut være dekkende for fremstillingens tema, og vil ikke benyttes i det følgende. Jeg kommer gjennomgående til å

⁹ Se også Nilsen (2009) s. 106.

¹⁰ Se for eksempel Sundby (1969) s. 286 og 287, Tjomsland (1992) s. 180 og Nygaard (2007) s. 303.

¹¹ Dette støttes også av Nygaard (2007) s. 303 flg.

¹² Lødrup (2009) s. 165.

bruke uttrykket *aksept av risiko*, da dette etter min mening best beskriver den faktiske situasjon som ligger til grunn for de juridiske spørsmål.

Både domstolene og flere forfattere har benyttet begrepet *mild culpanorm* når man har behandlet spørsmål om aksept av risiko.¹³ Nærmere bestemt har begrepet mild culpanorm betegnet den aktsomhetsterskel som gjelder mellom idrettsutøvere i nærkontaktsidretter, især ballspillidretter. Den milde culpanormen gir uttrykk for skadevolders handlefrihet, og denne påvirkes av skadelidtes aksept av risiko for skader. Skadevolders handlefrihet blir dermed større på grunn av skadelidtes aksept av risiko, og disse er derfor uløselig knyttet sammen.¹⁴

Med anleggseier forstås i det følgende den som på bakgrunn av eiendoms- eller leierett råder over grunnen der idrettsanlegget ligger. Dette kan være så vel idrettsklubber, kommuner, private fysiske eller juridiske personer eller en kombinasjon av disse. Oppregningen er ikke uttømmende.

Arrangør eller konkurransearrangør er den som står bak organiseringen av treningen eller konkurransen som avvikles i anlegget eller nedfarten. Dette er typisk Norges Skiforbund eller et idrettslag tilsluttet Skiforbundet.¹⁵

1.4 Avgrensninger

De sentrale temaer for denne fremstillingen er som nevnt utøverens, arrangørens og anleggseierens erstatningsansvar, med særlig vekt på i hvilken grad ansvaret forskyves innbyrdes mellom disse på bakgrunn av aksept av risiko fra utøvers side og/eller ansvarsfraskrivelser fra arrangør eller anleggseier.

Skiidrett i fremstillingens kontekst omfatter i utgangspunktet all form for aktivitet på ski, snøbrett, telemarksski og lignende. Det er likevel de alpine grener som vil behandles inngående, og synspunktenes gyldighet for øvrige idretter må vurderes konkret. Både

¹³ Se blant annet Sundby (1969) s. 272 og 275, Tjomsland (1992) s. 179 og 180, Nilsen (2009) s. 110. Dessuten LB-1998-2863 (squashdommen), RG 2006 s. 979 (oldboyslag) og RG 2005 s. 1449 (golfdom I).

¹⁴ Dette støttes også av Nilsen (2009) s. 110.

¹⁵ Se også Woxholt (2002) s. 782-783.

konkurransesituasjonen og den fritidsbaserte kjøring vil bli behandlet. Det vil enkelte steder knyttes særlige kommentarer til konkurransesituasjonen der dette anses nødvendig.

Det er erstatning for skade på person som er i fokus i fremstillingen. Skade på ting faller dermed utenfor fremstillingens rammer.

Alminnelig skadeforsikring er vanlig i Norge, og det er dessuten en rekke forsikringsordninger innen de ulike idretter både for utøver, arrangør og anleggseier. Forsikringen vil ofte dekke det økonomiske tapet som oppstår som følge av skaden. Betraktninger i denne fremstillingen kan ha betydning også i forsikringstilfellene. Forsikringsspørsmålene vil jeg derimot ikke gå særskilt inn på.

Barn er også involvert i ulykker i skiidrett. Barns ansvar etter skadeserstatningsloven (skl.) § 1-1 vil ikke bli behandlet særskilt. Vurderingene i fremstillingen kan likevel ha relevans for tilfellene der barn er skadelidt og aksept av risiko-spørsmål kan komme på tale.¹⁶

Skade på tredjeperson, for eksempel tilskuere, funksjonærer eller andre, vil ikke bli behandlet her.

Fremstillingen behandler som nevnt problemstillinger innen skiidretten, og hovedfokuset vil være på alpin skiidrett. Rettspraksis og andre rettskilder fra øvrige idretter kan likevel ha generell betydning, og vil bli trukket inn der dette er relevant.

1.5 Veien videre: Fremstillingens oppbygning

Denne fremstillingen har en generell del og en spesiell del. I kapittel 2 vil jeg redegjøre for aksept av risiko i generelle trekk. I kapittel 3 vil jeg belyse hvordan reglene fungerer og gir seg utslag innen skiidretten. Jeg vil også drøfte FIS sin ansvarsfraskrivelse for skader i alpint.

¹⁶ Se som eksempel på mulig aksept av risiko fra mindreårige i Rt. 1987 s. 1346 (hoppbakkedommen).

2 Generelt om aksept av risiko

2.1 Kapittelets kontekst

Denne delen av fremstillingen omhandler aksept av risiko på generell basis, men med skiidrettens problemstillinger som kontekst. Drøftelsene og vinklingene vil også kunne være relevante for øvrige idretter.

2.2 Alminnelige erstatningsrettslige synspunkter

2.2.1 Innledende om de alminnelige erstatningsregler

Det finnes ingen særskilte lovfestede regler for skader som oppstår i forbindelse med idrett.¹⁷ De erstatningsrettslige spørsmål innen idretten må derfor løses på bakgrunn av alminnelige erstatningsregler.

2.2.2 De grunnleggende vilkår for erstatning

2.2.2.1 Innledning

Et krav på erstatning mot en skadevolder forutsetter at det foreligger en skade i form av et økonomisk tap, det må foreligge et ansvar grunnlag og det må være årsakssammenheng mellom ansvar grunnlaget og den påførte skade. Aksept av risiko kommer ikke på tale uten at disse vilkårene for erstatningsplikt er oppfylte. Det gis her en kort oversikt over de grunnleggende erstatningsvilkårene, som danner rammen for et erstatningskrav også ved skader oppstått i skiidrett.

¹⁷ Lundin (2004) s. 270.

2.2.2.2 Skade og utmåling

Selve den erstatningsbetingende skade, gjerne kalt realskaden,¹⁸ er i teorien definert som en faktisk negativ eller ugunstig effekt på skadelidtes interesse.¹⁹ Skade kan oppstå på en rekke måter. Typiske skader er fall i skitraseen, eventuelt med påfølgende kollisjon med løypeskilt, steiner eller andre hindringer i eller i nærheten av traseen. Det kan ikke foretas noen uttømmende oppregning av skadetyper.

Hovedregelen for utmålingen er at skadelidte har krav på full dekning for sitt økonomiske tap. Dette inkluderer utgifter som følge av ”lidt tap”, men også ”tap i framtidig erverv og utgifter som personskaden antas å påføre skadelidte i fremtiden”, jf. skl. § 3-1 første ledd.

2.2.2.3 Årsakssammenheng

En forutsetning for at skadelidte skal kunne kreve erstatning fra skadevolder, er at det foreligger årsakssammenheng mellom skadevolders handling og den oppståtte skade. I all hovedsak er reglene om årsakssammenheng ulovfestede.

Kravet om årsakssammenheng innebærer for det første at skadevolders påståtte handling faktisk må ha ført til skaden og det økonomiske tapet.²⁰ Det må foreligge *faktisk årsakssammenheng*. Videre må handlingen være en nødvendig og ikke uvesentlig betingelse for skaden.²¹

Skadelidte kan for eksempel kreve erstatning fra anleggseier dersom det oppstår skade etter kollisjon med et løypeskilt som ikke er tilstrekkelig polstret.²² Derimot blir anleggseier for eksempel ikke ansvarlig for skade påført skadelidte som blir påkjørt av en bil på skianleggets parkeringsplass (forutsatt at anleggseier ikke kjører bilen).

¹⁸ Lødrup (2009) s. 48.

¹⁹ Se for eksempel Nygaard (2007) s. 59.

²⁰ Lundin (2004) s. 273.

²¹ Se Rt. 1992 s. 64 (p-pilledom II) og Rt. 2003 s. 1358 med videre henvisninger.

²² Se som eksempel LE-2001-676 (alpindom III).

For det andre oppstilles krav om en *rettslig* årsakssammenheng; skaden må være en naturlig og påregnelig følge av den skadevoldende handling.²³ Begrunnelsen er at skadevolder ellers hadde blitt erstatningsansvarlig for tilnærmet alle tenkelige konsekvenser av hans skadevoldende handling. En slik løsning vil kunne være i strid med hensynet til skadevolder.

Dette innebærer for eksempel at skadelidte etter fall i alpinanlegget ikke kan kreve erstatning fra anleggseier for skader oppstått ved at ambulansen kolliderer på vei fra skianlegget til sykehuset.

2.2.2.4 Ansvarsgrunnlag

For at skadevolder skal bli ansvarlig for den idrettsskaden som skadelidte er påført, må det foreligge et *ansvarsgrunnlag*. Det er ansvarsgrunnlaget for skadevolder som kan påvirkes av en eventuell aksept av risiko fra skadelidtes side.

Hovedregelen om ansvarsgrunnlag er *culparegelen*, som utløser erstatningsplikt ved en uaktsom eller uforsvarlig opptreden fra skadevolders side. Skadevolder må stå til ansvar når hans opptreden ikke samsvarer med slik opptreden man normalt kunne forvente av en alminnelig forstandig person i den aktuelle situasjon.²⁴

Utgangspunktet er dermed at skadevolder vurderes etter en objektiv norm. Likevel kan vurderingen påvirkes av skadevolders eventuelle særlige kunnskap eller kvalifikasjon. Dersom skadevolder har slike særlige kunnskaper eller kvalifikasjoner innenfor gjeldende område, kan det stilles strengere krav til ham.

For konkurransearrangør og anleggseier kan dette være særlig aktuelt. Anleggseieren har en vidtgående sikringsplikt for hindringer innenfor anlegget fordi han kjenner anlegget særlig godt og drifter dette på daglig basis. Konkurransearrangøren tilrettelegger for en aktivitet der utøvernes ferdigheter presses til det ytterste, og vedkommende utsetter seg dermed for en større skaderisiko enn ved alminnelig fritidsbasert skikjøring. Dette tilsier at både anleggseier og konkurransearrangør skal vurderes i henhold til en streng aktsomhetsnorm. Dette kommer jeg tilbake til i fremstillingens punkt 3.8.

²³ Se blant annet Rt. 1973 s. 1268 (flymanøverdommen).

²⁴ Lødrup (2009) s. 131.

En særlig aktuell form for skadeforvoldelse, er manglende sikringstiltak mot farer. Det stilles ofte krav til særlige sikringstiltak når man tilbyr en aktivitet på kommersiell basis. Mangel på slike sikringstiltak vil lett kunne medføre at den som tilbyr aktiviteten har opptrådt uaktsomt.²⁵

Arbeidsgiveransvaret er lovfestet i skl. § 2-1, men bygget tidligere på de eldre reglene i NL 3-21-2. Ansvarer bygget i utgangspunktet på skyldregelen. Etter regelen om arbeidsgiveransvaret er arbeidsgiver objektivt ansvarlig for hans arbeidstakers uaktsomme skadeforvoldelse,²⁶ herunder også såkalte anonyme og kumulative feil.²⁷

I begge de to alpindommene for Høyesterett ble ansvarer bygget på arbeidsgiveransvaret, se Rt. 2000 s. 1991 (alpindom I) og Rt. 2001 s. 1221 (alpindom II). Arbeidsgiveransvar er derfor en aktuell ansvarsform i forbindelse med spørsmål om aksept av risiko ved idrettsskade. Hvorfor ansvarsgrunlaget søkes i arbeidsgiveransvaret og ikke i den alminnelige culperegelen, går derimot ikke noen av dommene inn på. Årsaken til dette er nok at den aktuelle uaktsomhet i sakene må regnes som anonyme og/eller kumulative feil begått av anleggseiers ansatte, slik at uaktsomhet hos én enkelt skadevolder ikke ville vært mulig å konstatere.

En forsettlig skadeforvoldelse er en skade som bevisst er forvoldt av skadevolderen. Han har regnet det som sikkert eller overveiende sannsynlig at skaden ville inntre. Lagmannsrettens dom i LA-1998-631 viser at det ved forsettlig skadeforvoldelse i idrettssammenheng også kan bli aktuelt med straffansvar. I denne fremstillingen er det ikke grunn til å gå videre inn på spørsmålet om forsettlig skadeforvoldelse. De relevante regler stiller kun krav om uaktsomhet og de samme vurderinger kan dermed legges til grunn.²⁸

Det objektive erstatningsansvaret er en ansvarsform som ikke krever skyld. Denne ansvarsformen kan være både lovfestet og ulovfestet.

Eventuelle lovbestemmelser om objektivt ansvar for skader finnes ikke i taubaneloven eller dennes forskrifter. Det er videre klart at tivolilovens objektive ansvar ikke får anvendelse på

²⁵ Se eksempler på disse synspunktene i Rt. 2000 s. 1991 (alpindom I) og Rt. 2001 s. 1221 (alpindom II).

²⁶ Lødrup (2009) s. 52.

²⁷ Se utfyllende i Nygaard (2007) s. 247.

²⁸ Se også Nygaard (2007) s. 172.

alpinanlegg, jf. RG 2005 s. 1134 (akedommen). Det finnes ikke andre relevante lovbestemmelser som legger til grunn et objektivt ansvar. Det eksisterer derfor ikke lovfestede objektive ansvarsregler av betydning for denne fremstillingen.

For det ulovfestede objektive ansvaret er et sentralt vilkår at den virksomhet som drives frembyr en ekstraordinær risiko, en risiko som må overstige dagliglivets risiko.²⁹ Videre må risikoen være stadig og typisk.³⁰

Det kan hevdes at installasjoner i skianlegg, for eksempel snøkanoner, veiskilt og lignende kan utgjøre en stadig, typisk og ekstraordinær risiko. Det ulovfestede objektive ansvaret har vært anført i flere rettssaker om skader oppstått i skianlegg.³¹ Disse spørsmålene gjennomgås nærmere i fremstillingens punkt 3.7.2.

2.3 Læren om aksept av risiko

2.3.1 Innledning

I det følgende behandles læren om aksept av risiko på generelt grunnlag. Jeg vil gå nærmere inn på lærens betydning på idrettens område i fremstillingens kapittel 3.

En forutsetning for at man overhodet skal kunne tale om aksept av risiko, er at skadelidte faktisk har gitt en aksept til den risiko som vedkommende er utsatt for. I praksis vil man ved utøvelse av idrett aldri eksplisitt gi en aksept eller et samtykke til selve skadetilføyelsen.³² Derimot er det den disposisjon eller dispositive handling at skadelidte involverer seg med aktiviteten hvor risikoen er iboende, for eksempel å sette utfor en nedfart i et alpinanlegg, som kan være aktuelt å anse som et samtykke til eller en aksept av risiko i denne fremstillingens kontekst.

²⁹ Lødrup (2009) s. 52.

³⁰ Se Lødrup (2009) s. 296 flg.

³¹ Se for eksempel Rt. 2000 s. 1991 (alpindom I), Rt. 2001 s. 1221 (alpindom II) og LF-2006-50484 (alpindom IV).

³² Se tilsvarende Nilsen (2009) s. 109.

2.3.2 Et rettskildemessig utgangspunkt

De første antydninger om aksept av risiko-synspunkter i norsk rett kan påvises allerede i mellomkrigstiden.³³ Læren om aksept av risiko i norsk rett ble likevel først utviklet på 1960-tallet.³⁴ Skadeserstatningsloven av 1969 behandler likevel ikke spørsmålet om eksistensen og rettmessigheten av en lære om aksept av risiko.

Derimot tar forarbeidene til endringer i skadeserstatningsloven av 1985 opp spørsmålet om den særlige akseptformen *aksept av yrkesrisiko*.³⁵ Justiskomiteen ønsket ikke en lovfesting av aksept av yrkesrisiko, og utelot dermed en lovfesting av aksept av risiko som sådan fra lovendringsforslaget. I forhold til ansvaret for dyr er imidlertid forarbeidene klare på at aksept av risiko vil kunne tillegges vekt i ansvarsvurderingen.³⁶

På grunn av forarbeidenes noe sprikende uttalelser med hensyn til den generelle læren om aksept av risiko, har det vært uenighet i litteraturen om aksept av risiko-synspunktenes stilling.³⁷

2.3.3 Begrunnelsen bak læren om aksept av risiko

Grunnlaget for anerkjennelsen av læren om aksept av risiko må søkes i hensynene bak læren ettersom disse utgjør reglens samfunnmessige begrunnelse. Hensynene er derfor viktige for tolkningen og forståelsen av reglene.³⁸ Disse er dels parallelle med hensynene bak de alminnelige erstatningsreglene. Jeg vil her kort gjennomgå de mest relevante hensynene for fremstillingens tema.

³³ Rt. 1931 s. 97 (planovergangdommen) kan leses som et spørsmål om aksept av risiko.

³⁴ Se særlig Andersen (1963) s. 126 flg., Lødrup (1964) og Sundby (1969) s. 255 flg.

³⁵ Se NOU 1977:33 s. 50 og s. 54, Ot.prp.nr.75 (1983-1984) s. 37 og Innst.O.nr.92 (1984-85) side 6 spalte 1.

³⁶ Ot.prp.nr.75 (1983-1984) s. 57.

³⁷ Se punkt 2.3.4.

³⁸ Se tilsvarende Lundin (2004) s. 268.

Reparasjonstanken innebærer at skadelidte skal gis dekning av skadevolder for det økonomiske tap som skadevolder har påført skadelidte.³⁹ Når skadelidte er påført et tap som følge av en erstatningsbetingende handling fra skadevolder, bør han få godtgjort sitt tap.

Prevensjonstanken går ut på at folk vil vegre seg mot å foreta erstatningsbetingende handlinger fordi man som skadevolder vil måtte bære utgiftene for de skadene man påfører. I prinsippet motiveres man dermed til å avstå fra skadevoldende handlinger. En eier av et skianlegg vil for eksempel sørge for forsvarlig sikring av traseene for å unngå å komme i erstatningsansvar. Prevensjonstanken kan også gjøre seg gjeldende overfor skadelidte. Skadelidte motiveres til å avstå fra risikofylt aktivitet når vedkommende risikerer å måtte bære følgene av skaden fordi risikoen for skade er akseptert.

Både prevensjons- og reparasjonstanken har som formål å skape trygghet og beskyttelse mot den uventede skade – man skal ”beskytte folk mot skade og derved skape trygghet i samfunnet”.⁴⁰ Disse hensyn svekkes når skadelidte har akseptert risikoen for en skade, ettersom skaden i et slikt tilfelle ikke i samme grad vil være uventet. Dette vil typisk være situasjonen ved mange idrettsskader. Det er mestring av risikoen – at man behersker skiene i (høy) fart – som for de fleste gir skiidretten dens attraktive element. Risikoen for skade ved utøvelsen av skiidrett er en naturlig følge av aktiviteten. Det er dermed ikke uventet at skade i et visst omfang kan oppstå. Dette taler for å anerkjenne aksept av risiko-synspunktene innenfor denne type idrett.

Pulveriseringstanken går ut på at den som er nærmest til å minimere det økonomiske tapet som følge av skaden, har en særlig oppfordring til å foreta de nødvendige tiltak i så måte. Den som driver kommersiell virksomhet, vil ha mulighet for å innkalkulere i billettpris eller annen inntektskilde den risiko for skade som ligger i virksomhetens drift.⁴¹ Et typisk eksempel er at eieren av et skianlegg i sitt driftsbudsjett kalkulerer inn en viss kostnad for personskader.

Normalt er også ulykkesforsikring et nærliggende alternativ for å pulverisere eventuelle tap som følge av den aktivitet man utøver eller tilrettelegger for. Det vil normalt være

³⁹ Se også Nygaard (2007) s. 19.

⁴⁰ Jf. Sundby (1969) s. 271.

⁴¹ Se i denne retning Rt. 2000 s. 1991 (alpindom I).

nærliggende, og er også vanlig, for eier av skianlegg å tegne forsikring for skader som oppstår under både opp- og nedfart i skianlegget.⁴²

Det er dessuten grunn til å fremheve *risikofordelingstanken* og *hensynet til skadevolder*. Tatt i betraktning at skadelidte aksepterer å bli utsatt for en risiko, vil begge disse hensyn i større grad enn ellers tale for at skadelidte må bære det økonomiske tapet som følge av den skade som har materialisert seg. Ikke bare skadelidte, men også skadevolderen har behov for trygghet rundt sin rettslige situasjon. For at erstatningsansvaret ikke skal bli urimelig tungt å bære for skadevolder, må det oppstilles visse begrensninger i ansvarets rekkevidde.⁴³ Det vil for eksempel bli svært ugunstig å drive alpinanlegg dersom anleggseier er ansvarlig for enhver skade som måtte oppstå som følge av folks benyttelse av anlegget. Man ville da risikert at ingen ville drive alpinanlegg, og den positive effekten av den fysiske aktiviteten ville gått tapt.

2.3.4 Aksept av risiko i et rettsteoretisk perspektiv

De gjennomgåtte hensynene bak læren om aksept av risiko viser etter min mening at denne læren har gode grunner for seg. Det har likevel som nevnt vært uenighet i teorien om lærens rettmessighet både på generelt grunnlag og innen idretten. Jeg vil her gjennomgå de ulike synspunktene innen generell erstatningsrettslig litteratur.

Hagstrøm er av den oppfatning at man bør forbeholde aksept av risiko-synspunktene til ”de forhold som saklig sett ligger nærmest forsettlig medvirkning, og ellers vesentlig la aksept av risiko-reglene komme til anvendelse på sport- og fritidsskadenes område”.⁴⁴ *Hagstrøm* ser således ut til å avvise en lære om aksept av risiko på generelt grunnlag, men mener at det er et visst rom for læren på idrettsskadenes område.

Kjønstad mener at læren om aksept av risiko har et svakt rettskildegrunnlag, og henviser til ni dommer i perioden 1987-2001 som han mener gir grunnlag for å avfeie læren om aksept av

⁴² For skader oppstått under oppfart i heisanlegget er forsikring påbudt, se forskrift om bygging og drift av taubaner og kabelbaner § 6 litra g. Se også Lundin (2004) s. 285.

⁴³ Se i samme retning Lundin (2004) s. 269.

⁴⁴ Jf. *Hagstrøm* (1988) s. 4.

risiko på generelt grunnlag.⁴⁵ Han konkluderer med at man heller må vurdere eventuelle aksept av risiko-synspunkter etter medvirkningsbestemmelsen i skl. § 5-1, og at man dermed også ivaretar hensynene som aksept av risiko-synspunktene er ment å sørge for.⁴⁶

Vurderingene til Kjønstad kan ha gode grunner for seg når man ser på de likhetstrekk som er å finne mellom aksept av risiko-vurderingen og medvirkningsbestemmelsen i skl. § 5-1.

Likevel er det vesentlige forskjeller mellom medvirkningsbestemmelsen og aksept av risiko-læren. Aksept av risiko innvirker på selve ansvarsgrunnlaget for skadevolder, mens medvirkningsvurderingen først foretas etter at det er konstatert at ansvarsgrunnlag foreligger.⁴⁷

Høyesterett vurderte forholdet mellom medvirkning og aksept av risiko i Rt. 2005 s. 1365 (Finanger II). Førstvoterende pekte på at den aktuelle bestemmelsen i bilansvarsloven ”at skiller seg fra en vanlig medvirkningsregel. Det oppstilles ikke krav om at passasjerer skal ha noe ansvar for at bilulykken rent faktisk skjedde; regelen er begrunnet i et « aksept av risiko »-synspunkt”.⁴⁸ Høyesterett skiller altså mellom aksept av risiko og medvirkning, og fremhever dessuten at kravet om kritikkverdig opptreden hos skadelidte⁴⁹ adskiller aksept av risiko-vurderingen fra medvirkningsvurderingen.

Etter mitt syn er det vurderingen av *kunnskapskravet*⁵⁰ i dommene som Kjønstad har henvist til, som har vært avgjørende for om erstatning har blitt tilkjent, og ikke anerkjennelsen av aksept av risiko-læren som sådan. Der erstatning har blitt tilkjent, har ikke det sentrale kravet om kunnskap om risikoen vært oppfylt. Se for eksempel Rt. 1992 s. 64 (p-pilledom II) der skadelidte ikke hadde tilstrekkelig konkret kunnskap om akkurat den risikoen som materialiserte seg i den aktuelle skaden. Det var ikke påregnelig for vedkommende at hun skulle få hjernetrombose som følge av bruken av p-pillen. Dermed hadde hun ikke akseptert risikoen for den konkrete skade som inntraff.

⁴⁵ Se Kjønstad (2002) s. 398 flg.

⁴⁶ Jf. Kjønstad (2002) s. 403.

⁴⁷ Se tilsvarende Lødrup (2009) s. 409.

⁴⁸ Rt. 2005 s. 1365 avsnitt 81.

⁴⁹ Se formuleringen ”ved egen skyld” i skl. § 5-1 nr. 1.

⁵⁰ Se utfyllende om kunnskapskravet nedenfor under punkt 3.5.2. Se også Nilsen (2009) s. 115.

Kjønstads synspunkter har ikke vunnet frem i senere rettspraksis.⁵¹ Den øvrige litteraturen støtter heller ikke konklusjonen til Kjønstad.⁵²

Nygaard likestiller aksept av risiko med samtykke, og drøfter disse begrepene under samme parole. Begrepene omtales som et spesielt frifinnelsesgrunnlag, og *Nygaard* anerkjenner aksept av risiko-synspunktene som sådanne.⁵³

Lødrup påpeker, under henvisning til en uttalelse i svensk rett om aksept av risiko-synspunktene diskutabile rolle,⁵⁴ at synspunktene har en svak stilling også i norsk rett.⁵⁵ *Lødrup* fremhever likevel at man ved deltagelse i idrett, og da særlig nærkontaktsidretter, må ”finne seg i at motspillerne går inn i harde taklinger som kan være i strid med fotballspilletts regler”.⁵⁶ Et erstatningskrav er da ifølge *Lødrup* utelukket når skadelidte har samtykket til en skade. Sett i sammenheng med uttalelsen om at ”hvis samtykke ikke direkte omfatter skaden, men også en mulig risiko for skaden, blir resultatet det samme”,⁵⁷ er det på det rene at *Lødrup* aksepterer samtykke/aksept av risiko som grunnlag for bortfall av erstatningsansvar.

Etter mitt syn er samtykke og aksept av risiko så vidt like situasjoner både faktisk og rettslig at man bør se på disse som den samme juridiske problemstilling.⁵⁸ Det kan ikke være avgjørende hva slags merkelapp man setter på problemstillingen. Det avgjørende må derimot være at skadelidte har disponert slik at han måtte forvente at risikoen kunne materialisere seg i en skade. Når slik disposisjon fra skadelidte foreligger, må dette få innvirkning på aktsomhetsvurderingen av skadevolder. Aktsomhetsterskelen for skadevolder forskyves dermed som følge av skadelidtes aksept av eller samtykke til risikoen.

Det er derfor på det rene at skadelidtes aksept av den konkrete og aktuelle risiko etter en helhetsvurdering kan medføre ansvarsfrihet for skadevolder. Dette kan få sentral betydning for skadelidtes erstatningsrettslige vern både ved alminnelige skader og ved idrettsskader.

⁵¹ Se for eksempel LF-2006-50484 (alpindom IV). Det finnes ikke relevante Høyesterettsdommer fra etter 2002.

⁵² Se særlig Nilsen (2009) s. 113.

⁵³ Se *Nygaard* (2007) s. 303 flg.

⁵⁴ Se *Hellner* (2000) s. 119.

⁵⁵ Jf. *Lødrup* (2009) s. 164.

⁵⁶ Jf. *Lødrup* (2009) s. 161.

⁵⁷ Jf. *Lødrup* (2009) s. 188.

⁵⁸ Dette støttes av *Lundin* (2004) s. 276 og *Nygaard* (2007) s. 303.

2.4 Forholdet mellom ansvarsfraskrivelser og aksept av risiko

Ansvarsfraskrivelse er et emne som står samtykke og aksept av risiko nært.⁵⁹ En ansvarsfraskrivelse går ut på at den anførte skadevolder fraskriver seg erstatningsansvaret for en potensiell skade. Sett fra skadelidtes side, innebærer en ansvarsfraskrivelse at skadelidte avstår fra retten til å forfølge en ellers erstatningsbetingende skadevoldende handling, dersom han likevel utøver aktiviteten. Skadelidte overtar dermed risikoen for at skade skal inntre.

Selve fraskrivelsen av ansvar kan gjøres på en rekke måter. Normalt ligger det en avtale eller kontrakt til grunn på forhånd mellom skadelidte og skadevolder om at et eventuelt erstatningskrav ikke skal gjøres gjeldende. Selv om det er en forutsetning at fraskrivelsen kommer til uttrykk gjennom en særskilt avtale mellom skadevolder og skadelidte, kan tilknytningen være fjern.⁶⁰

Fraskrivelsen kan gjøres på en rekke ulike måter.⁶¹ Den kan for eksempel gjøres gjennom oppslag i alpinbakken, regler som vilkår for deltakelse ved en spesiell idrettsaktivitet eller på annet grunnlag. Det kan ikke foretas noen uttømmende oppregning.

Nygaard trekker et skille mot samtykket som i motsetning til ansvarsfraskrivelsen går ”konkret inn i spørsmålet om ansvarsgrunnlaget i det enskilde tilfelle, og fører til at det ikkje er ansvarsgrunnlag”.⁶² Han ser ut til å mene at ansvarsfraskrivelsen stiller seg rettslig annerledes enn et samtykke eller en aksept av en foreliggende risiko.

Lødrup uttaler imidlertid at det ”ikke [er] noe i veien for at skadelidte samtykker i at et eventuelt erstatningskrav ikke skal bli fremsatt dersom det blir voldt en skade. Da er vi over i det vi kaller ansvarsfraskrivelse, som norsk rett i stor utstrekning godtar”.⁶³ På samme måte som *Nygaard*, legger *Lødrup* til grunn at normalsituasjonen er der det foreligger et kontraktsforhold, men at dette kan være fjernt.

⁵⁹ Dette støttes av *Nygaard* (2007) s. 300.

⁶⁰ Se tilsvarende *Lødrup* (2009) s. 189.

⁶¹ Se også *Nygaard* (2007) s. 309.

⁶² Jf. *Nygaard* (2007) s. 309.

⁶³ Jf. *Lødrup* (2009) s. 189.

Et slikt kontraktsforhold kan være kjøp av heiskort i alpinanlegget. I og med kjøpet godtar man de eventuelle forutsetninger som alpinanlegget har stilt opp som del av kjøpsavtalen. Disse forutsetningene i kjøpsavtalen kan innebære en fraskrivelse av ansvar for skade. På denne måten etableres et avtaleforhold mellom skikjøreren og alpinanlegget som kan danne grunnlag for en ansvarsfraskrivelse. En slik eventuell ansvarsfraskrivelse ble likevel ikke nevnt i de to alpindommene Rt. 2000 s. 1991 (alpindom I) og Rt. 2001 s. 1221 (alpindom II), noe som kan tyde på at domstolene kun i begrenset grad vil godta slike ansvarsfraskrivelser.

Lødrup og Nygaard gir altså uttrykk for noe ulike oppfatninger av ansvarsfraskrivelsens posisjon i forhold til samtykke eller aksept av risiko. Jeg mener at man bør se disse problemstillinger som to sider av samme sak. En ansvarsfraskrivelse innebærer dermed en særlig form for aksept av risiko fra skadelidte og med en mulig ansvarsfrigjørende virkning for skadevolder. Hvorvidt man taler om samtykke til risiko eller ansvarsfraskrivelse, vil da være merkelapper på den samme rettslige situasjon, kun avhengig av om man ser situasjonen fra skadevolders eller skadelidtes side. Videre virker begge forhold inn på vurderingen av ansvarsgrunlaget, og konsekvensene av at samtykke eller ansvarsfraskrivelse foreligger, er etter begge grunnlag bortfall eventuelt reduksjon av erstatningskravet.

En ansvarsfraskrivelsens rettslige betydning er etter dette begrenset i denne fremstillingens kontekst, og behandles ikke særskilt i det følgende.⁶⁴

2.5 Forholdet til medvirkning og lemping

Selv om det foreligger en skade oppstått som følge av skadevolders ansvarsbetingende handling, er det ikke avgjort at skadelidte har krav på erstatning.

Skadelidtes medvirkning kan etter skl. § 5-1 medføre at skadevolders ansvar reduseres eller faller helt bort. Slik medvirkning kan for eksempel være uforsvarlig skikjøring i alpinanlegget.⁶⁵

⁶⁴ Se likevel punkt 3.9 der den rettslige betydningen av FIS' ansvarsfraskrivelse i alpint blir vurdert.

⁶⁵ Se som eksempel på at uforsvarlig kjøring medførte redusert erstatning i Rt. 2000 s. 1991 (alpindom I).

Det kreves at skadelidte kan klandres for sin opptreden, jf. formuleringen ”ved egen skyld” i § 5-1 nr. 1. Det er nettopp dette skyldkravet som skiller skadelidtes medvirkning fra læren om aksept av risiko, idet sistnevnte ikke krever at det foreligger skyld på skadelidtesiden. Skadelidtes medvirkning skiller seg således både rettslig og faktisk fra aksept av risiko-situasjonen. Medvirkning behandles derfor ikke videre.

Lemping er regulert i skl. § 5-2. Det er opp til retten å vurdere om den ”finner at ansvaret virker urimelig tyngende for den ansvarlige”, jf. § 5-2 første punktum. Lempingsinstituttet retter seg dermed mot de situasjoner der retten skjønnsmessig reduserer erstatningsplikten for skadevolder.⁶⁶ Erstatningsplikten kan også falle helt bort.

Regelen i § 5-2 gjelder alle slags skadeforvoldelser. Det er derfor ingen saklig begrensning på anvendelsesområdet, og også idrettsskader er omfattet. Lempingsinstituttet eksisterer likevel på selvstendig basis ved siden av de alminnelige erstatningsregler, og anvendelsen skjer uavhengig av disse. En eventuell lemping vil derfor kunne finne sted uavhengig av en eventuell aksept av risiko. Jeg går av den grunn ikke nærmere inn på spørsmål om lemping i denne fremstillingen.

3 Nærmere om aksept av risiko innen skiidrett

3.1 Generelt

I dette kapitlet behandles aksept av risiko innen idretten, med særlig fokus på skiidrett. Da det som nevnt ikke finnes noen særlige lovregler for ski- og idrettsskader, må man ta utgangspunkt i alminnelige erstatningsregler slik disse er redegjort for i kapittel 2.

Utøvelse av idrett skjer normalt frivillig. Man velger selv å akseptere den risiko utover dagliglivets risiko som utøvelsen av idrett medfører. Denne frivilligheten danner grunnlaget for at man i en del situasjoner må bære ansvaret for skadene selv. I de helt utpregede

⁶⁶ Se utfyllende Lødrup (2009) s. 429.

risikoidretter, for eksempel boksing eller andre kampsporter, vil en aksept av risiko derfor nærmest ubetinget fritta skadevolder for ansvar.⁶⁷

Dette kan imidlertid ikke legges til grunn i samme grad for øvrige idretter, herunder skiidrett. Det er denne nærmere grensen for aksept av skaderisiko ved idrett som står i fokus i denne delen av fremstillingen. Anleggseiers og konkurransearrangørs ansvar for skader som oppstår ved utøvelse av idrettsaktiviteter vil også behandles.

Det benyttes praksis fra alle rettsinstanser for å belyse rettskildebildet på området. Henvisningene til de lavere instanser tar ikke sikte på å være uttømmende. Det presiseres at underrettspraksis ikke anvendes som autoritative kilder, men mer som illustrerende eksempler.

3.2 Generelt om ansvars plassering i konkurransesituasjonen

Når det arrangeres konkurranser, er situasjonen ofte at arrangør og anleggseier ikke er samme rettssubjekt. Det kan da spørres om den skadelidte utøver har mulighet til å holde seg til både anleggseier og rennarrangør, eller om vedkommende bare kan gå på den ene av disse.

Anleggseier og arrangør kan gjøre avtaler seg imellom om ansvarsfordelingen, men en slik avtale er likevel ikke bindende for skadelidte med tanke på hvem han kan rette sitt erstatningskrav mot.⁶⁸ Hvem den skadelidte utøveren kan holde seg til for sitt erstatningskrav, må derfor bero på hvem som eventuelt oppfyller vilkårene for erstatningsplikt.

3.3 Juridisk teori om aksept av risiko på idrettens område

Før jeg går inn på en selvstendig analyse av rettspraksis, vil jeg redegjøre for hvordan juridisk teori har oppfattet aksept av risiko på idrettens område.

⁶⁷ Se Woxholt (2002) s. 784.

⁶⁸ Dette støttes også av Lundin (2004) s. 278.

Hagstrøm, Kjørstad, Nygaard og Lødrup, som alle drøfter aksept av risiko på generelt grunnlag, knytter kommentarer til aksept av risiko også på idrettens område. Med unntak av Kjørstad, anerkjenner alle at det er større rom for aksept av risiko-synspunkter på området for sports- og fritidsskader enn ellers i hverdagen. De drøfter likevel kun i begrenset grad den nærmere rettssituasjonen.

Tjomsland referer flere dommer fra idrettens område og konkluderer med at disse ”med all tydelighet viser at skadelidtes eget forhold har meget stor betydning for hans erstatningskrav. Skader som ligger innenfor det man kan karakterisere som ”den aksepterte risiko”, kan vanligvis ikke kreves erstattet”.⁶⁹ Uttalelsen er en klar anerkjennelse av aksept av risiko på idrettens område.

Woxholt antyder at Høyesterett avviste aksept-synspunktet i Rt. 1987 s. 1346 (hoppbakkedommen).⁷⁰ Det ble her uten nærmere drøftelse lagt til grunn at ”hopperne ikke kan ansees for å ha akseptert det faremoment ved bakken som her har foreligget”.⁷¹ *Woxholt* mener at dette er tilstrekkelig til å avvise aksept av risiko-læren, i alle fall hva gjelder organisert trening.

For alpinkjøring *utenfor* preparert trasé fremholder *Woxholt* at aksept av risiko-synspunktet er avvist i og med Rt. 2000 s. 1991 (alpindom II). Skadelidte ble tilkjent erstatning for skade oppstått ved kjøring *utenfor* preparert trasé. Det hevdes at tilsvarende dermed må legges til grunn også for kjøring *innenfor* preparert trasé, da ansvaret her må være minst like strengt.⁷² En eventuell aksept av risiko vil da være uten betydning.

Lundin støtter derimot *Tjomslands* oppfatning og legger til grunn at det i ”tilfelle der skadelidte har samtykket eller akseptert den risikoen som førte til skaden”, ikke kan foreligge ansvar for skadevolder eventuelt at ansvaret faller bort.⁷³

Nilsen viser til at det ikke er noen høyesterettsdommer som har avvist aksept av risiko, men at synspunktene tvert imot er anvendt i en rekke dommer.⁷⁴ Videre legger hun til grunn, uten å ta

⁶⁹ Jf. *Tjomsland* (1992) s. 178.

⁷⁰ Se *Woxholt* (2002) s. 784.

⁷¹ Jf. Rt. 1987 s. 1346 (hoppbakkedommen) på s. 1351.

⁷² Se *Woxholt* (2002) s. 785.

⁷³ Jf. *Lundin* (2004) s. 276.

stilling til anerkjennelsen av aksept av risiko som sådan, at terskelen for å komme i ansvar må være høyere på idrettens område enn ellers i dagliglivet. Nilsens konklusjon kan vanskelig leses som annet enn en anerkjennelse av aksept av risiko innen idretten.

Jeg finner støtte for aksept av risiko-læren i litteraturen allerede på generelt grunnlag. Læren har videre en særlig sterk støtte i rettsteorien på idrettens område. Samtlige av de omtalte forfattere synes å anerkjenne at et samtykke kan virke ansvarsbefriende. Jeg mener at det ikke er grunnlag for å skille mellom samtykke til og aksept av skaderisiko i denne sammenheng. Det vil bidra til unødig formalisering og oppstyking av rettslige emner som er nært beslektet. Begge forhold vil dessuten i praksis gå ut på ett: Skadelidte innlater seg frivillig med en risiko på tross av at han er klar over at det kan føre til skade. Spørsmålet om det foreligger samtykke eller aksept, vil være et spørsmål om hvilken rettslig merkelapp man skal bruke på situasjonen, og det vil ikke være noen vesentlig praktisk forskjell.

I det følgende skal jeg gjøre en selvstendig analyse av rettspraksis for å underbygge mitt syn.

3.4 Domstolenes vurdering av aksept av risiko på idrettens område

3.4.1 Nærmere om den relevante rettspraksis

Det har gjentatte ganger for domstolene vært anført aksept av risiko-synspunkter som frigjørende grunnlag for skadevolder.

I Rt. 1987 s. 1346 (hoppbakkedommen) ble en 17 år gammel kombinertløper skadet under organisert trening i hoppbakken. Langs begge sidene av ovarenet var det montert en malkonstruksjon, bestående av 14 loddrette og et overliggende stålrør (omtrent som et rekkverk). Formålet med konstruksjonen var å skape riktig profil på bakken. Utøveren falt forover i ovarenet, ble slynget ut mot stålrørene og ble påført omfattende skader i sammenstøtet.

⁷⁴ Se Nilsen (2009) s. 113. For rettspraksis se Rt. 2001 s. 1221 (alpindom II) og dessuten RG 1994 s. 25, LB-1998-2863 (squashdommen), RG 2005 s. 1134 (akedommen) og RG 2005 s. 1449 (golfdom I).

Høyesterett tok i dommen ikke direkte stilling til hvorvidt det var rom for en aksept av risiko innen idrett. Det ble kun lagt til grunn at slik aksept til den aktuelle risiko ikke var gitt av skadelidte, idet førstvoterende uttalte at ”hopperne ikke kan ansees for å ha akseptert det faremoment ved bakken som her har foreligget”.⁷⁵ Uttalelsen retter seg kun mot den konkrete risikoen som malkonstruksjonen utgjorde, og ikke aksept av risiko på generelt grunnlag. Etter min mening bygger uttalelsen på en forutsetning om at en aksept vil kunne anføres der forholdene i en konkret sak gjør problemstillingen aktuell. Hoppbakkedommen avfeier således ikke aksept av risiko-synspunkter som sådan, men anser slike som ikke aktuelle i denne konkrete saken fordi skadelidte ikke hadde tilstrekkelig konkret kunnskap om risikoen.

I Rt. 2000 s. 1991 (alpindom I) ble anleggseier kjent ansvarlig for skade som oppsto på en skiløper som falt i en midlertidig, men preparert trasé. Det ble lagt til grunn at anleggseier burde ha varslet eller sikret et vanskelig punkt i traseen. Førstvoterende uttaler at ”det må kreves at [skiløperne] utviser en høy grad av aktsomhet. Men de må kunne forvente at de ikke møter ekstraordinære risikomomenter uten forvarsel”.⁷⁶ Uttalelsen viser hvordan den som ferdes i et alpinanlegg, i utgangspunktet har akseptert risikoen for at skader kan oppstå som følge av skikjøringen. Derimot har anleggseieren en streng aktsomhetsplikt for å fjerne hindringer som ikke er påregnelige for skiløperen. Utøveren har således akseptert risikoen for skader som oppstår under *normale* forhold i skibakken. Samtidig plikter imidlertid anleggseieren å holde traseen i alminnelig, forsvarlig stand. Dette må antas å inkludere alminnelig god preparering av traseene i anlegget, merking av traseens ytterkanter samt fjerning av hindringer i traseen, slik denne dommen og også Rt. 2001 s. 1221 (alpindom II) gir uttrykk for. Anleggseiers plikter vil imidlertid kunne variere etter forholdene.

I Rt. 2001 s. 1221 (alpindom II) hadde skadelidte benyttet en trasé som gikk fra det ordinære anlegget og ned til parkeringsplassen. Den valgte traseen var ikke en preparert eller ordinær trasé. Skadelidte falt og skled ned i en bresprekk som kun var varslet med et markeringsnett.

Førstvoterende viste til at skiløpere, når de beveger seg utenfor preparert trasé, må utvise en høy grad av aktsomhet, og at ”skiløping utenfor alpinanlegg som hovedregel skjer på eget ansvar”.⁷⁷ Førstvoterende anerkjenner således at det er rom for at skadelidte kan ha akseptert

⁷⁵ Jf. Rt. 1987 s. 1346 (hoppbakkedommen) på s. 1351.

⁷⁶ Jf. Rt. 2000 s. 1991 (alpindom I) på s. 1994-1995.

⁷⁷ Jf. Rt. 2001 s. 1221 (alpindom II) på s. 1226.

den risiko som det innebærer å kjøre utenfor oppkjørte traseer. Når det likevel idømmes ansvar for alpinanlegget, er dette på grunnlag av at den traseen der skaden oppsto, for publikum generelt og skadelidte spesielt ikke syntes å skille seg fra alpinanlegget for øvrig.⁷⁸ Traseen fremsto derimot som en alminnelig, ordinær trasé. Anleggseier pliktet da å foreta alminnelig sikring av traseen som om den var en alminnelig trasé, en plikt som innebar ytterligere sikring av den aktuelle bresprekken. Skadelidte hadde ikke, ved å benytte traseen, akseptert en større risiko enn hva hun gjorde ved å benytte anleggets øvrige traseer. Hun hadde derfor ikke akseptert den risiko for skade som mangelfull sikring av bresprekken utgjorde.

Lagmannsretten har anerkjent aksept av risiko-læren på idrettens område senest i LF-2006-50484 (alpindom IV). Skadelidte falt under skikjøring i ikke ubetydelig hastighet, skled 40 meter og ut av traseen hvor han traff en brannhydrant med alvorlig skade til følge. Skadelidte var kjent i anlegget, og hadde tidligere samme dag benyttet traseen der ulykken oppsto. Han var dermed kjent både med de noe isete forholdene i traseen denne dagen og brannhydrantene langs traseen. Skadelidte hadde på tross av sin kunnskap om risikomomentene holdt høy fart. Han aksepterte således den risiko for skade som hans høye fart innebar. Retten mente at alpinanlegget ikke hadde opptrådt uaktsomt selv om det ikke var foretatt ytterligere sikring av brannhydrantene.

3.4.2 Sammenfatning og konklusjon

Av den gjennomgåtte rettspraksis har Høyesterett ved sine uttalelser ikke direkte anerkjent aksept av risiko-læren. Flere av dommene nøyer seg med en henvisning til at risikoen for den aktuelle skade ikke kan anses å være akseptert av skadelidte. Derimot kan det ikke med god grunn hevdes at læren med dette er avvist. Disse henvisningene bygger etter mitt syn på en forutsetning om at aksept av risiko vil kunne være aktuelt i den konkrete saken. Videre har lagmannsretten direkte anvendt læren om aksept av risiko.

Domstolene legger således til grunn at aksept av risiko i det konkrete tilfellet kan komme på tale. Aksepten kan etter en konkret vurdering medføre at skadelidte selv må bære ansvaret for

⁷⁸ Se Rt. 2001 s. 1221 (alpindom II) på s. 1226.

skaden. Det kan derimot ikke oppstilles noen generell norm for hvor den nærmere grensen for aksept av risiko går, men det må derimot foretas en konkret vurdering.

3.5 Vilkår for akseptens bindende virkning

3.5.1 Innledning

Problemstillingen blir videre hva slags opptreden hos skadelidte som medfører at han må anses å ha akseptert risikoen for skade, og derfor ikke har et erstatningskrav i behold. Dette kan formuleres som vilkårene for akseptens bindende virkning.

Disse vilkårene ble først gitt et klart innhold av Hagstrøm⁷⁹ og Ryel⁸⁰. Vurderingen vil i stor grad være konkret, og det vil være mer korrekt å omtale vilkårene som *momenter* av betydning for en helhetsvurdering. Jeg skal her kort omtale de mest relevante momentene for den idrettsrelaterte vurderingen.

3.5.2 Nærmere om momentene

Kunnskapskravet kan formuleres som et spørsmål om hvor godt skadelidte kjente faremomentene. For å kunne akseptere en risiko, må man ha kunnskap om risikoen. Kunnskapen må også være av en viss kvalitet; den må være tilstrekkelig konkret. Uten slik konkret kunnskap vet man ikke hva man har akseptert, og aksepten kan ikke anses å være gyldig. Det kan her trekkes paralleller til avtalerettslige prinsipper om gyldigheten av avtaler.⁸¹ Avtalelovens kapittel 3 om ugyldige viljeserklæringer vil kunne ha en viss overføringsverdi til foreliggende problemstilling.⁸²

⁷⁹ Se Hagstrøm (1983) s. 44-55.

⁸⁰ Se Ryel (1985) s. 96 flg.

⁸¹ Se om avtalegyldighet Giertsen (2006) s. 123 flg.

⁸² Dette støttes også av Giertsen (2006) s. 144.

I LF-2006-50484 (alpindom IV) var som nevnt hendelsesforløpet innenfor det påregnelige for skadelidte. Han ble derfor ikke tilkjent erstatning. Skadelidte var godt kjent i alpinanlegget og han visste om brannhydrantene som sto langs traseen. Videre hadde han kjørt traseen tidligere på dagen og var klar over de isete forholdene. Han hadde derfor konkret kunnskap om den aktuelle risikoen som materialiserte seg, og han hadde ved sin kjøring i høy hastighet akseptert den risiko for fall og sammenstøt som dette medførte. Kunnskapskravet fikk i og med skadelidtes kunnskap avgjørende betydning for resultatet i saken.

Skadeevnens størrelse kan være av betydning for akseptspørsmålet. Dette momentet innebærer at en stor risiko for (stor) skade vil være så tydelig for skadevolder at han gis en sterk oppfordring til å iverksette tiltak mot risikoen. Han har derved en tilsvarende mindre oppfordring til å handle mot en liten risiko. Skadevolderen kan neppe fritas når skadeevnen er meget stor.⁸³

I Rt. 1987 s. 1346 (hoppbakkedommen) var skadeevnen meget stor – kollisjonen med malkonstruksjonen i høy hastighet måtte nødvendigvis kunne påføre utøveren alvorlige skader. Skadevoldende anleggseier hadde således en sterk oppfordring til å foreta sikringstiltak.

Dersom skadelidte har *innlatt seg med skadevolderen/risikoen*, kan dette tale for at risikoen er akseptert. Utøvelse av skiaktivitet er normalt frivillig, noe som generelt kan tale for at man har akseptert risikoen som er iboende i aktiviteten. I denne tilknytning er også momentet om *skadelidte har gjort noe for å redusere risikoen* relevant. Dersom skadelidte hadde et nærliggende handlingsalternativ som ville medført mindre skaderisiko, for eksempel å kjøre i lavere hastighet eller benytte en annen trasé, kan dette være av betydning.

Både i Rt. 2000 s. 1991 (alpindom I) og Rt. 2001 s. 1221 (alpindom II) viser Høyesterett til at man ved kjøring utenfor ordinær eller preparert trasé innlater seg med en risiko som relativt enkelt kan reduseres. Skadelidte hadde i alpindom I selv valgt å benytte den provisoriske traseen, og førstvoterende påpeker at den provisoriske karakter måtte være tydelig for skiløperne. Når det i hovedsak var utøvernes egen adferd, herunder fart, som skadepotensialet

⁸³ Se tilsvarende Kjønstad (2002) s. 379 med videre henvisninger til Hagstrøm (1983) s. 44-55 og Ryel (1985) s. 96 flg.

knyttet seg til, måtte det ”kreves at de utviser en høy grad av aktsomhet”.⁸⁴ Førstvoterende viser dermed at man ved frivillig å innlate seg med kjøring i en provisorisk trasé må akseptere en større risiko enn i de ordinære traseer. Risikoen ville blitt redusert om skadelidte hadde holdt seg i ordinær trasé, ettersom disse vil være bedre opparbeidet og sikret enn provisoriske traseer.

Høyesterett følger opp vurderingene i alpindom II hvor det igjen uttales at man ved kjøring utenfor preparert område ”må utvise en høy grad av aktsomhet”.⁸⁵ Skadelidte hadde også her valgt å kjøre i en trasé som fremsto i dårligere stand enn andre deler av anlegget. Når hun likevel innlot seg med den risikoen som dette innebar, og ikke valgte en ordinær trasé, kunne dette få betydning for ansvarsvurderingen.

Videre kan det være av betydning *hvor fritt skadelidte var stilt* (eventuelt hvor enkelt han kunne unngått den risikopregede situasjon). Skikjøring som sådan skjer frivillig. Generelt vil dette momentet derfor kunne tale for at skadelidte har akseptert risikoen for skade, da skadelidte står fritt i forhold til deltagelsen i aktiviteten.

Lagmannsretten påpeker i LE-2004-27845 (akedommen) at ”[d]et påhviler i utgangspunktet utøveren selv å innrette sin kjøring slik at han så vidt mulig unngår å pådra seg selv eller andre skader”. Dersom man ikke innretter sin kjøring og derved reduserer skaderisikoen, kan dette altså tale for at man har akseptert risikoen som følger av egen kjøring. LF-2006-50484 (alpindom IV) viser at momentet fikk sentral betydning. Da skadelidte ikke tilpasset farten etter de isete forholdene, ble skadefølgen ansett å være påregnelig for skadelidte.

Også *rolleforventningen til skadelidte* kan spille inn. Herunder faller skadelidtes alder og modenhet, kunnskap om situasjonsbildet og lignende. Begrunnelsen for at slike forhold er relevante, er at skadelidte må ha forutsetninger for å skaffe seg innsikt i situasjonen for å kunne vurdere risikoen. Momentet har fellestrekk med spørsmålet om skadelidtes kunnskap om risikoen. Forskjellen ligger i at dette momentet vurderer skadelidtes objektive utviklingsnivå og ikke den konkrete kunnskap om risikoen.

⁸⁴ Jf. Rt. 2000 s. 1991 (alpindom I) på s. 1994.

⁸⁵ Jf. Rt. 2001 s. 1221 (alpindom II) på s. 1226.

Det kan spørres om det kan oppstilles en nedre aldersgrense for aksept av risiko. Det finnes ingen rettskilder som direkte løser spørsmålet. Den generelle bestemmelsen om barns erstatningsansvar i skl. § 1-1 oppstiller ingen absolutt nedre aldersgrense, men legger opp til en konkret skjønnsmessig vurdering av barnets utviklingsnivå.⁸⁶ Utgangspunktet bør likevel være at barnet i det minste må være i skolepliktig alder før de kan utvise egen skyld.⁸⁷ Denne regelen vil være et naturlig utgangspunkt for den nedre aldersgrense også når det gjelder barns aksept av risiko. Man må likevel være oppmerksom på kravet om skyld hos barnet, en problemstilling som ikke er aktuell ved aksept av risiko.

Medvirkningsbestemmelsen i skl. § 5-1 oppstiller derimot en nedre aldersgrense på 10 år for at bestemmelsen skal komme til anvendelse. Bestemmelsen krever likevel også, som § 1-1, skyld hos skadelidte. Denne bestemmelsen vil dermed også ha begrenset relevans for foreliggende problemstilling.

Jeg mener at den mest hensiktsmessige løsning vil være en skjønnsmessig aldersgrense over samme lest som regelen om barns ansvar etter skl. § 1-1. Aksept av risiko-vurderingene virker inn på selve ansvarsgrunnlaget og vil derfor ha nærmere paralleller til skl. § 1-1 enn til medvirkningsbestemmelsen i § 5-1. Videre tar den skjønnsmessige vurderingen av skadelidte hensyn til flere og bredere faktorer enn kun skadelidtes alder. Dette danner derfor et bedre grunnlag for å vurdere skadelidtes kompetanse til å avgi en aksept av risikoen.

Det kan således ikke oppstilles noen absolutt nedre grense for aksept av risiko, men det må derimot foretas en konkret vurdering av skadelidtes utviklingsnivå og modenhet i det konkrete tilfelle.

Rolleforventningen til skadelidte illustreres av Rt. 1987 s. 1346 (hoppbakkedommen). Det var ikke forventet at skadelidte, som var 17 år på skadetidspunktet og i en kvalifiseringssituasjon til et forestående hopprenn, skulle avstå fra å hoppe på grunn av den foreliggende risikoen. Konsekvensen ville vært at han ikke fikk delta i hopprennet. Ifølge førstvoterende var det trenerne som var nærmest til å aksjonere for å forhindre en ulykke. Rolleforventningen til skadelidte var således ikke slik at anleggseier eller arrangør kunne forvente at han skulle avstå dersom han ikke aksepterte risikoen som malkonstruksjonen representerte.

⁸⁶ Se utfyllende Nygaard (2007) s. 434.

⁸⁷ Se tilsvarende Engstrøm (2005) s. 19.

Gjennomgangen av momentene viser at det er en rekke forhold som kan spille inn i ulik grad avhengig av den konkrete situasjon. På bakgrunn av dette må det alltid foretas en skjønnsmessig helhetsvurdering.

3.5.3 Akseptens ytre grenser

3.5.3.1 Utgangspunkt: Prinsippet om den personlige autonomi

Som hovedregel står man fritt til å akseptere en hvilken som helst risiko for skade. Dette samsvarer med det alminnelige prinsippet om den personlige autonomi. Spørsmålet her er om det kan oppstilles noen ytre grenser for hva en aksept av risiko kan omfatte.

3.5.3.2 Akseptens nedre grense

En nedre grense for aksept av risiko kan i praksis kun trekkes mot dagliglivets alminnelige risiko. Ved dagliglivets risiko er det i praksis ingenting å akseptere, fordi dette er en nødvendig risiko ved det å leve. En aksept av dagliglivets risiko vil ikke ha noen selvstendig rettslig betydning.

Dersom det overhodet skal bli tale om aksept av risiko, må risikoen således strekke seg noe videre enn dagliglivets risiko.

3.5.3.3 Akseptens øvre grense

Gjennom prinsippet om enhver persons private autonomi har man i utgangspunktet kompetanse til å akseptere enhver risiko som man selv utsettes for. Man kan derfor i teorien akseptere en risiko som er så stor at det er sikkert at skade vil inntre, også stor skade og død, ettersom selvdrap ikke er forbudt ved lov. Derimot kan etter forholdene den som medvirker til skade eller død, i fremstillingens kontekst for eksempel ved tilrettelegging for den skade- eller dødbringende skiaktivitet, komme i ansvar etter straffeloven § 236 for medvirkning til betydelig selvskade eller selvdrap.

Videre kan man straffes for å ha tilføyd en annen en grov legemsbeskadigelse eller død, uavhengig av eventuelt samtykke, se straffeloven § 235.

Det skal bemerkes at disse straffebed i utgangspunktet krever forsett fra skadevolders side, noe som normalt vil være lite praktisk for oppgavens tema, jf. ovenfor. Dette taler likevel for at den øvre grense for aksept av risiko må trekkes mot de ved straffesanksjon forbudte skadetilføyelser. Jeg går ikke videre inn på disse spørsmål her.

3.6 Konklusjon

Det konkluderes etter dette med at læren om aksept av risiko på idrettens område etter en konkret vurdering kan begrunne ansvarsfrihet for skadevolder. Aksept av risiko er aktuelt for tilfeller som overstiger dagliglivets risiko, men som ikke overstiger terskelen for de strafferettslig sanksjonerte skadetilføyelser.

3.7 Anleggseiers og konkurransearrangørs ansvar

3.7.1 Generelt om ansvaret

Jeg vil i dette punktet gå nærmere inn på anleggseiers og konkurransearrangørs ansvar for skader oppstått i skiidrett.

Anleggseier og konkurransearrangør har et ansvar for å foreta forsvarlig sikring av det området hvor den kommersielle aktivitet eller konkurranse tilbys. Dette følger klart nok av Rt. 2000 s. 1991 (alpindom I). Det er derimot varierende hva slags tiltak for sikring av nedfarten som kreves avhengig av den konkrete situasjon. Det vil her kun redegjøres for visse hovedsynspunkter for anleggseiers og konkurransearrangørs sikringsplikt.

Rettspraksis viser at de påberopte ansvarsgrunnlag kan være både alminnelig uaktsomhet og arbeidsgiveransvar etter skl. § 2-1.⁸⁸ Det sentrale spørsmålet vil være om anleggseieren eller arrangøren har opptrådt med tilstrekkelig aktsomhet i relasjon til sin rolle som tilrettelegger av den aktuelle aktiviteten.⁸⁹ Innledningsvis skal det imidlertid først knyttes noen argumenter til mulighetene for ansvar på objektivt grunnlag.

3.7.2 Kort om objektivt ansvar

Av lovfestede objektive regler om erstatningsansvar er det kun tivoli-lovens objektive ansvarsregel som kan være aktuell å anvende som lovhjemmel for et lovfestet objektivt ansvar for skader i skianlegg. Det er likevel klart etter RG 2005 s. 1134 (akedommen) at denne regelen ikke kan anvendes overfor skader innenfor denne fremstillingens tema.

Det ulovfestede objektive ansvar var anført av skadelidte i begge de to alpindommer for Høyesterett.⁹⁰ I begge dommene ble ansvaret i stedet bygget på arbeidsgiveransvaret uten at det objektive ansvaret ble vurdert.

I LF-2006-50484 (alpindom IV) ble saken avgjort på grunnlag av arbeidsgiveransvaret, men etter at ansvar på objektivt grunnlag var avfeid av retten. Brannhydranten, som fungerte som del av kunstsnoanlegget i bakken, utgjorde ifølge retten verken en stadig, typisk eller ekstraordinær risiko, og objektivt ansvar kom derfor ikke på tale. Ut fra rettens vurderinger og karakteren av denne hindringen, som med sin konstruksjon av stål og høyde på om lag én meter over snølaget, kan det vanskelig tenkes innretninger i et skianlegg som gir uttrykk for en stadig, typisk og ekstraordinær risiko uten at det foreligger uaktsomhet hva gjelder sikringsansvaret av gjenstanden.

Woxholt uttaler også at "[d]et mest nærliggende er nok ... å anta at det ikke kan inntre ulovfestet objektivt ansvar for skade som pådras i alpinanlegg".⁹¹ Synspunktet vil kunne

⁸⁸ Se Rt. 1987 s. 1346 (hoppbakkedommen), Rt. 2000 s. 1991 (alpindom I), Rt. 2001 s. 1221 (alpindom II), LE-2001-676 (alpindom III) og LF-2006-50484 (alpindom IV).

⁸⁹ Se tilsvarende Lundin (2004) s. 277.

⁹⁰ Rt. 2000 s. 1991 (alpindom I) og Rt. 2001 s. 1221 (alpindom II).

⁹¹ Jf. Woxholt (2002) s. 786.

anvendes også for andre typer skianlegg med tilsvarende egenskaper og innretninger som et alpinanlegg. Videre viser Lødrup til at det ikke er noen eksempler på at det har vært pålagt ulovfestet, objektivt ansvar på fritidsskadenes område, verken for skihopping, svømming, skøyteløp eller i alpinbakken, og at ansvar eventuelt må ilegges på subjektivt grunnlag.⁹²

Det er etter dette ikke rom for et objektivt ansvar for skader oppstått i skianlegg.

3.7.3 Kort om forholdet mellom culpaansvaret og arbeidsgiveransvaret

Ettersom arbeidsgiveransvaret bygger på den alminnelige culperegelen, vil det være denne som vil stå i fokus i det følgende. Arbeidsgiveransvaret gis ingen selvstendig behandling. Det gjøres likevel oppmerksom på passusen i skl. § 2-1 om "[d]e krav som skadelidte med rimelighet kan stille til virksomheten". Denne kan i det konkrete tilfelle medføre at aktsomhetsterskelen for anleggseier eller arrangør i større grad må vurderes konkret og ikke opp mot en alminnelig norm. Dette vil likevel ha en så vidt marginal betydning for fremstillingens tema at det ikke behandles særskilt.

3.7.4 Den nærmere grensen for erstatningsansvaret

3.7.4.1 Problemstilling

Spørsmålet her er hvilken betydning en aksept av risiko har for aktsomhetsnormen som legges til grunn for anleggseier og konkurransearrangør.

3.7.4.2 Kort om rolleforventningen til skadelidte: forventning om utøverens nivå

Rolleforventningen til skadelidte kan få avgjørende betydning for skadelidtes krav på erstatning, og vil være avhengig av vedkommendes ferdighetsnivå. Skiidrett utøves på svært ulike nivåer, alt fra verdens beste alpinister i verdenscupen til nybegynneren som finner mer

⁹² Se Lødrup (2009) s. 313.

enn nok utfordring i barnebakken. Det er også store variasjoner i utøvernes alder, noe som gir seg utslag i både ferdighet og modenhet. Denne forventningen til skadelidte er objektiv, og det kreves ikke skyld eller aksept fra skadelidte når det forventes at vedkommende ut fra sin rolle gjør sitt for å unngå skade.⁹³

Man forventer således at verdenscupalpinister gjør grundige forberedelser til konkurranser, herunder besiktigelse av løypen, og behersker både løype og føreforhold. Av den alminnelige hobbykjører forventes kun hensynsfull og forsvarlig opptreden i løypen og i tråd med skivettreglene.⁹⁴ Derimot stiller man ikke store krav til nybegynneren som knapt klarer å holde balansen på skiene nedover bakken.

Anleggseier plikter å legge forholdene til rette for at skiløpere på alle nivåer kan benytte anleggsområdet, og å redusere eventuelle risikoer innen rimelighetens grenser.⁹⁵ Anleggseier kan derfor ikke påberope seg rolleforventningen til skadelidte som ansvarsbefriende grunnlag for egen uaktsomhet. Han kan likevel forvente normalt aktsom opptreden fra brukere av anlegget, herunder at man velger trasé ut fra egne ferdigheter og eget nivå.

Den norm som alle brukere av et skianlegg dermed måles opp imot, må bli at man avpasser kjøring og fart i forhold til ferdighetsnivå.

3.7.4.3 Særlig om rolleforventning i konkurransesituasjon

I konkurransesituasjonen presser utøveren seg til sine ytterste grenser. Dette gjelder så vel verdenscupalpinister som barna som konkurrerer mot sine klassekamerater. Ikke sjelden opererer utøveren også over grensen for sine ferdigheter. Man kan spørre om man ut fra rolleforventningen til skadelidte, som en over gjennomsnittet dyktig alpinist, kan frita anleggseier eller arrangør for eventuelle skader som utøveren påføres ved et eventuelt fall.

⁹³ Se tilsvarende Nygaard (2007) s. 300.

⁹⁴ Alpinanleggenes Landsforening har utarbeidet ti skivettregler om oppførsel i alpinanleggene. Disse skal være slått opp på alle anlegg som er medlem av foreningen. Se nærmere <http://www.alpinanleggene.no/index.jsp?c=2439&exp=2439>.

⁹⁵ Se Rt. 2000 s. 1991 (alpindom I) på side 1994.

Det må i denne sammenheng sees hen til at det i konkurransesituasjonen er essensielt nettopp å ligge helt på grensen av sine evner for å oppnå best mulige resultater. Det vil derfor virke imot de sentrale forutsetninger for konkurransesituasjonen å stille større krav til konkurranseutøveren enn den alminnelige alpinist. Anleggseier og arrangør bør derfor ikke i større grad enn ellers kunne påberope seg at skadelidte, som en dyktig skiløper, burde ha tilpasset sin kjøring i konkurranse til ferdighetene, dersom skade oppstår.

Rolleforventningen til skadelidte i konkurransesituasjonen bør derfor ikke stilles annerledes enn den alminnelige rolleforventningen.

3.7.4.4 Betydningen av brudd (eller ikke brudd) på regler gitt av det offentlige eller representative organisasjoner

Taubaneforskriften inneholder visse sikkerhetsregler for bygging og drift av skiheiser. Disse reglene er likevel begrenset til oppfarten med heisen, og er derfor ikke relevant for denne delen av fremstillingen.

Alpinanleggenes Landsforening har utarbeidet en mal for sikringsplan samt egne informasjonshefter om sikker drift av skianlegg.⁹⁶ Medlemmene har en sterk oppfordring til å etterleve disse allment aksepterte reglene.

For konkurransesituasjonens vedkommende har Det internasjonale skiforbundet utarbeidet fylldige regelverk både med tanke på selve utøvelsen og arrangementet rundt konkurransen, herunder også sikkerhetsreglement.⁹⁷ Det foreligger dermed et bredt grunnlag for hvordan sikker drift av alpinanlegg og gjennomføring av skirenn bør foretas.

Brudd på sikkerhetsreglementet som har til følge skade på utøver, vil normalt måtte være ansvarsbetingende for arrangøren eller anleggseieren. Slike sikkerhetsregler oppstilles nettopp for å ivareta skiløperens sikkerhet til avverging av skader. Det må derfor være en lav terskel for at den uaktsomhet som utvises av arrangøren eller anleggseieren medfører ansvar.

⁹⁶ Se <http://www.alpinanleggene.no/index.jsp?c=2438&exp=2438>.

⁹⁷ Se som eksempel reglene for utfor i FIS International Rules of Competition, Book IV Joint regulations for alpine skiing.

I Rt. 1987 s. 1346 (hoppbakkedommen) var et moment at verken nasjonale eller internasjonale regler og forskrifter for konstruksjon av bakken var fulgt. Anleggseieren anførte at dårlig og mangelfull informasjon om regelverket fra Norges Skiforbund var årsaken til at gjeldende regler ikke var fulgt, samt at praksis i andre anlegg var tilsvarende. Anleggseieren ble ikke hørt med denne påstanden, idet Høyesterett la til grunn en streng aktsomhetsterskel for at regelverket var overholdt – noe det ikke var.

Det kan her trekkes paralleller til den strafferettslige rettsvillfarelsen, se straffeloven § 57, hvor det skal svært mye til for at man går fri som følge av manglende kunnskap om regelverket. En lignende terskel bør, med henvisning til Rt. 1987 s. 1346 (hoppbakkedommen), legges til grunn overfor anleggseier i forhold til nasjonale og internasjonale skiforbunds regler når det gjelder konstruksjon og sikringstiltak i skianlegg.

Det kan dermed konkluderes med at brudd på sikkerhetsregler gitt av offentlige myndigheter eller representative organisasjoner som hovedregel medfører ansvar for anleggseier eller arrangør.

3.7.4.5 Kunstige og naturlige hindringer

I amerikansk rett har det tidligere vært sondret mellom kunstige og naturlige hindringer, og det har vært oppstilt en strengere aktsomhetsterskel for anleggseier for kunstige hindringer enn for naturlige hindringer. Naturlige hindringer er typisk stein, trær og øvrige gjenstander som naturlig hører til i natur og terreng. Kunstige hindringer er menneskelige installasjoner som heismaster, snøkanoner, tråkkemaskiner og lignende. Etter en dom i 1977 har man i amerikansk rett gått bort fra denne sondringen.⁹⁸

Det kan spørres om norsk rett opererer med en slik sondring mellom kunstige og naturlige hindringer.

I Rt. 2000 s. 1991 (alpindom I) og Rt. 2001 s. 1221 (alpindom II) oppsto skaden i begge tilfeller som følge av naturlige hindringer (henholdsvis stein og bresprekk). Manglende sikring av faren ble i begge avgjørelsene vurdert som ansvarsbetingende uaktsomt. I LF-2006-

⁹⁸ Se Tjomsland (1992) s. 176.

50484 (alpindom IV) ble anleggseieren ansett å ha opptrådt med tilstrekkelig aktsomhet på tross av at skaden oppsto etter kollisjon med en brannhydrant, som klart er en kunstig hindring.

Retten synes likevel i LE-2001-676 (alpindom III) å stille strengere krav til anleggseier for sikring av kunstige hindringer. Dommen omhandlet skade på skiløper som følge av kollisjon med et løypeskilt som var plassert i et løypeskille. Retten uttalte at det fremstår som "[s]ærlig aktuelt ... å knytte ansvar for anlegget til innretninger som er plassert ut, og som ikke er en del av det naturlige terrenget". Uttalelsen gir altså uttrykk for en strengere aktsomhetsvurdering for anleggseier for de innretninger han selv har plassert ut.

Jeg mener likevel at dette må sees i sammenheng med anleggseiers valgmuligheter ved utplasseringen av kunstige hindringer. Anleggseieren hadde flere handlingsalternativer både hva gjaldt plassering av løypeskiltet og utforming av selve traseen.⁹⁹ Når disse ikke ble valgt, hadde anleggseieren en særlig plikt til å sikre mot skader ved kollisjon med løypeskiltet. Denne plikten fulgte anleggseier ikke opp, og ble dermed idømt ansvar.

Det kan på denne bakgrunn konkluderes med at norsk rett i dag ikke opererer med et skille mellom kunstige og naturlige hindringer.

Man kan spørre om en slik sondring mellom kunstige og naturlige hindringer likevel er hensiktsmessig.

De kunstige hindringer har anleggseier eller dennes ansatte selv plassert ut, ofte i den hensikt å tilrettelegge for økt inntjening i anlegget. Typiske eksempler på dette er løypeskilt og kunstsnoanlegg.¹⁰⁰ Når anleggseier selv har foretatt utplasseringen av hindringen, har han en nærmere tilknytning til hindringen enn de hindringer han ikke selv har besørget. Dette taler for at det er hensiktsmessig å sondre mellom kunstige og naturlige hindringer.

For skadelidte er det derimot ikke avgjørende hvordan hindringen har oppstått – om den har blitt plassert av anleggseier eller om naturen har besørget hindringens tilstedeværelse. Skadepotensialet kan være like stort og nærliggende, og hindringen dessuten like upåregnelig og uventet når det er en naturlig hindring som ved kunstige hindringer. Det vil således være

⁹⁹ Se rettens bemerkninger i LE-2001-676 (alpindom III).

¹⁰⁰ Se eksempler fra rettspraksis henholdsvis i LE-2001-676 og LF-2006-50484.

likegyldig for skadelidte om hindringen er utplassert av anleggseier eller om den har oppstått på naturlig vis. Dette taler imot et slikt skille.

Dette argumentet bør sees i sammenheng med den plikt anleggseier har til å fjerne hindringer og tilrettelegge for sikker skikjøring i anlegget. Førstvoterende uttaler i Rt. 2000 s. 1991 (alpindom I) på side 1994 at "[a]nleggseieren må sørge for å redusere risikoen innen rimelighetens grenser" og videre på side 1995 at utøverne "må kunne forvente at de ikke møter ekstraordinære risikomomenter uten forvarsel". Det avgjørende bør således ikke være om hindringen var kunstig eller naturlig, men om den fremsto som et ekstraordinært risikomoment.

Et skille mellom naturlige og kunstige hindringer vil etter dette ikke være hensiktsmessig. Ansvar for hindringene bør likestilles uavhengig av om de er kunstige eller naturlige.

Det kan likevel være grunn til å oppstille visse krav til selve plasseringen av kunstige hindringer, da anleggseieren her normalt står friere ved kunstige hindringer.¹⁰¹ Anleggseieren vil dermed kunne tillegges et aktsomhetsansvar for utplasseringen av den kunstige hindringen. Et slikt ansvar for selve utplasseringen kan ikke i like stor grad oppstilles for naturlige hindringer.

3.7.4.6 Anleggseiers og arrangørs plikt til å iverksette sikringstiltak

Høyesterett har en rekke ganger fremhevet plikten for anleggseier og konkurransearrangør til å foreta sikringstiltak, se for eksempel Rt. 1987 s. 1346 (hoppbakkedommen) om konstruksjon av hoppbakker, Rt. 2000 s. 1991 (alpindom I) og Rt. 2001 s. 1221 (alpindom II) der det ble stilt krav om sikring av hindringer i alpinanlegget.

Begrunnelsen for denne sikringsplikten har vært noe varierende avhengig av situasjonen og type anlegg. Et sentralt argument har ofte vært at anleggseieren tilbyr anlegget på kommersiell basis og således med sikte på økonomisk gevinst som følge av folkets benyttelse av anlegget.¹⁰² Når virksomheten innehar denne kommersielle karakteren, har Høyesterett stilt krav om at det også skal foretas vidtgående sikring av anlegget. Disse kravene kan likevel

¹⁰¹ Dette støttes også av LE-2001-676 (alpindom III).

¹⁰² Se Rt. 2000 s. 1991 (alpindom I) på s. 1994 og Rt. 2001 s. 1221 (alpindom II) på s. 1225.

varierte etter situasjonen, og jeg vil her kun gjennomgå generelle hovedtrekk basert på foreliggende rettspraksis. Henvisningene til rettspraksis tar ikke sikte på å være uttømmende.

Spørsmålet blir hvilke nærmere plikter anleggseier og konkurransearrangør har til å foreta sikringstiltak i anlegget.

I Rt. 2000 s. 1991 (alpindom I) kjørte skadelidte i en provisorisk trasé utenfor det ordinære anlegget, men innenfor preparert område. På skadestedet var ”kombinasjonen av heng, sving og stein like inntil traséen så vidt vanskelig når situasjonen kom overraskende, at det må anses uaktsomt at det ikke var iverksatt varsling eller andre sikringstiltak”.¹⁰³ Førstvoterende la særlig vekt på at ”ved anlegg av bakker som dette, må det tas hensyn til at siktf forholdene i fjellet varierer betydelig etter været”.¹⁰⁴ Anlegget der skaden oppsto, er et sommerskisenter som er anlagt på isbre. Siktf forholdene kan da være svært vanskelige med flatt lys og tåke, og forholdene kan endre seg betydelig på kort tid. Dette stiller ytterligere krav til sikringen i anlegget.

Skadelidte hadde i Rt. 2001 s. 1221 (alpindom II) benyttet en trasé som ikke var preparert, men som for publikum fremsto som ”en naturlig, alminnelig nedfart”,¹⁰⁵ og skadelidte hadde falt og sklidd ned i en bresprekk. Førstvoterende viser til alpindom I, og uttaler at ”kravene til omfanget av anleggseiers plikt til å redusere risikoen [må] ses i relasjon til forholdene på skadestedet. Anleggseier kan ikke ha samme plikt til å fjerne og/eller redusere risikomomenter utenfor som i preparert område”.¹⁰⁶ Førstvoterende legger til grunn en plikt for anleggseier til å fjerne eller redusere risikomomenter innenfor preparert område, mens plikten er mindre utenfor preparert område.

Det er fremhevet som sentralt ved alpindom II at eieren av alpinanlegget ble ilagt ansvar for skade oppstått utenfor nedfarten.¹⁰⁷ Dette er i og for seg riktig, idet den traseen der skaden oppsto, ikke var preparert som anleggets ordinære traseer.

¹⁰³ Jf. Rt. 2000 s. 1991 (alpindom I) på s. 1995.

¹⁰⁴ Jf. Rt. 2000 s. 1991 (alpindom I) på s. 1995.

¹⁰⁵ Jf. Rt. 2001 s. 1221 (alpindom II) på s. 1226.

¹⁰⁶ Jf. Rt. 2001 s. 1221 (alpindom II) på s. 1225.

¹⁰⁷ Se for eksempel Woxholt (2002) på s. 785.

Førstvoterende la derimot til grunn, som lagmannsretten, at ”den traseen den ankende part (Ly) valgte, både for publikum generelt og for den ankende part, *har fremstått som en naturlig del av det området som var ment for alminnelig nedfart*” (min utheving).¹⁰⁸ Publikum måtte da kunne forvente at nedfarten var opparbeidet og sikret som de øvrige traseene i anlegget samt at hindringer var fjernet. Dette følger av lagmannsrettens premisser,¹⁰⁹ og førstvoterende for Høyesterett la disse til grunn for sine synspunkter. Alpinanlegget ble ansett å ha opptrådt uaktsomt da det ikke var foretatt ytterligere sikring av en så vidt farlig hindring som den aktuelle bresprekken, noe publikum måtte kunne forvente at anlegget ville gjøre.

Motsetningsvis følger det at ansvar ikke ville blitt idømt dersom nedfarten ikke hadde fremstått som en naturlig, alminnelig nedfart. Sikringsplikten vil da ikke være like streng.¹¹⁰ Dommen må derfor forstås slik at anleggseieren er ansvarlig for den skade som publikum påføres når de benytter traseer som fremstår som alminnelige nedfarter i anlegget.

Dersom skaden derimot oppstår utenfor en preparert trasé som av publikum ikke kan oppfattes som en alminnelig og naturlig nedfart, må man etter mitt syn følge utgangspunktet om at skikjøring skjer på eget ansvar. Det samme gjelder dersom anleggseier har skiltet eller varslet tilstrekkelig på annen måte om at nedfarten ikke er en del av anlegget.

På bakgrunn av denne forståelsen av Rt. 2001 s. 1221 (alpindom II), er anleggseierens plikt til å iverksette sikringstiltak begrenset til de naturlige, alminnelige nedfarter i skianlegget samt den nærmeste utkanten av disse.

I LE-2001-676 (alpindom III) ble selve kjøringen på ski i alpinbakker av lagmannsretten fremhevet som ”en aktivitet som medfører en viss grad av risiko. Det er utøveren som tar denne risikoen og som normalt selv må bære ansvaret”. Skiltets plassering representerte likevel ”et så vidt klart faremoment at det må regnes som uaktsomt av anlegget å sette det der” og i hvert fall uten at det ble ”satt opp en polstring foran skiltet”. Dommen viser at sikringsplikten også omfatter plassering og sikring av hindringer som anleggseier besørger utplasseringen av.

¹⁰⁸ Jf. Rt. 2001 s. 1221 (alpindom II) på s. 1226.

¹⁰⁹ Se LG-1999-159.

¹¹⁰ Se forutsetningsvis Rt. 2001 s. 1221 (alpindom II) på s. 1225.

Alpindom IV, inntatt i LF-2006-50484, anerkjenner under henvisning til Rt. 2000 s. 1991 (alpindom I) at alpinanlegget har en sikringsplikt for farer i og langs nedfarten. På grunn av skadelidtes antatt betydelige hastighet ble skaden derimot ansett å ligge innenfor det påregnelige. Skadelidte hadde således ved å holde en så vidt høy hastighet, akseptert den risiko for skade som hastigheten innebar. Alpinanlegget hadde ikke plikt til å foreta ytterligere sikring av brannhydrantene enn hva som allerede var gjort.

3.7.4.7 Særlig om sikring av trasé i konkurransesituasjon

I konkurransesituasjonen er skadepotensialet større fordi utøverne holder høyere hastighet, kjører mer krevende løyper og presser seg helt opp mot sitt ypperste prestasjonsnivå. Slik kjøring på grensen av ferdighetene innebærer et skadepotensiale utover det normale, og således et behov for ytterligere sikring. Sikringsplikten i konkurransesammenheng vil derfor favne videre enn den alminnelige sikringsplikten av traseen ved hobbybasert aktivitet i skianlegget. Jeg nevner enkelte hovedpunkter.

Ved organisert porttrening og konkurranse vil arrangøren kunne komme i ansvar dersom løypen er stukket slik at et fall kan ende i farlige hindringer eller i utkanten av traseen.¹¹¹ Hvis en vanskelig port for eksempel er satt ut mot kanten av løypen, og man ved et fall vil fortsette ut i periferien, vil dette stille store krav til sikringen dersom skade skal forhindres. Allerede løypestikkingen kan derfor være ansvarsbetingende uaktsom på grunn av det store skadepotensiale dette medfører, og således medføre ansvar for arrangør dersom skade skulle inntre.

Ansvaret for sikringen av traseen tilligger normalt anleggseier. Dette følger av eierforholdet til anlegget. Derimot kan det reises særlige ansvarsspørsmål vedrørende sikring i forbindelse med avvikling av skikonkurranser. Anleggseieren har stilt sitt anlegg til disposisjon for arrangøren, normalt en skiklubb, og er således fjernere fra den aktivitet som utøves enn hva han ville vært ved alminnelig aktivitet. Dette kan tale for at ansvarsområdet er snevrere enn ellers.

¹¹¹ Se som eksempel reglene for utfør i FIS International Rules of Competition, Book IV Joint regulations for alpine skiing punkt 702.3. Sml. også den alminnelige culperegelen.

På den annen side har anleggseieren godkjent at nettopp denne aktiviteten med høyere skadepotensiale utøves i anlegget hans. Han er derfor innforstått med den økte risiko som aktiviteten medfører, noe som kan tale for at han også må bære konsekvensene av en eventuell skade.

Videre vil et skirenn ofte være en økonomisk vinning for anleggseieren, idet et skirenn vil kunne trekke mange besøkende til anlegget. Høyesterett har som nevnt i Rt. 2000 s. 1991 (alpindom I) og Rt. 2001 s. 1221 (alpindom II) påpekt at kommersiell drift med økonomisk vinning kan være et moment som taler for strengere krav til anleggseieren når det kommer til sikring av anlegget.

Likevel er det konkurransearrangøren som tilrettelegger for den aktivitet som innebærer det økte skadepotensialet som konkurransen innebærer, og som derfor normalt vil være nærmest til å bære ansvaret for skader.¹¹² Det er videre arrangøren som normalt foretar de nærmere sikringsarbeider, løypestikking og så videre. Man bør derfor være forsiktige med å pålegge anleggseier en vidtgående sikringsplikt i konkurransesituasjonen. Det tas likevel forbehold for tilfeller der arrangøren er uerfaren og anleggseier har eller bør ha kunnskap om arrangørens manglende erfaring med gjennomføring av konkurranser. I slike situasjoner kan anleggseieren ha et visst ansvar også for sikringsarbeid som ellers vil tilligge arrangøren.¹¹³

3.7.4.8 Særlig om portplassering og synlighet i forhold til kanter og hopp

Et ekstraordinært faremoment i konkurransesituasjon, er såkalte *skjulte porter*. Dette betyr at neste port ikke er synlig for løperen, typisk fordi det er en kant eller et hopp mellom to porter slik at man ikke ser neste port før man farer over kanten. Dette gjør at løperen må sikte seg inn mot neste port uten å være helt sikker på hvor porten står. Risikoen er selvfølgelig og skadepotensialet stort – det kan være fatalt å sikte feil og således lande utenom eller rett foran porten, særlig der hastigheten er høy. En kollisjon med porten kan påføre utøveren store skader, og dersom løperen feilberegner den videre løyperetningen kan vedkommende fort havne utenfor traseen.

¹¹² Se tilsvarende Lundin (2004) s. 278.

¹¹³ Se også Lundin (2004) s. 278.

Det sentrale vurderingsmoment for hvorvidt det kan ilegges ansvar som følge av denne typen skader, må være rolleforventningen til skadelidte i forhold til hvilket ferdighetsnivå som ligger til grunn for konkurransen, se ovenfor i punkt 3.7.4.3 om rolleforventning til skadelidte i skiidrett.

På verdenscupnivå kan det normalt ikke bli tale om ansvar for arrangør i et tilfelle som dette, da det forventes av utøverne at de besiktiger godt og at de innehar et ferdighetsnivå som gjør at de normalt unngår slike uhell.

Derimot vil situasjonen ofte være annerledes på regionalt nivå og i aldersbestemte klasser. Man kan her ikke stille de samme krav til skadelidtes ferdigheter, og kravene til forsvarlig og oversiktig portplassering blir desto større. Normalt bør man derfor legge til grunn en streng aktsomhetsnorm ved plassering av skjulte porter for regionalt nivå og aldersbestemte klasser.

3.7.5 Synspunktenes betydning for øvrige idretter

De omtalte synspunkter har hatt alpin skiidrett som bakgrunn. De kan derimot ha relevans også på generelt grunnlag.

Særlig vil synspunktene ha betydning i øvrige idretter som utøves over samme lest som alpint, for eksempel skicross, snøbrett og telemark, da problemstillingene i disse idretter gjerne vil være parallelle. Når det gjelder langrenn og skiskyting vil faremomentet ikke være like stort, da det normalt er mindre fart og færre krevende svinger i en langrennsløype. Det kan derimot tenkes at langrennsløpere i kamp med andre løpere vil forsvinne ut av traseen, særlig i utforkjøring. Her kan det tenkes ansvar for skade for arrangør etter samme norm som for de alpine idretter.

3.7.6 Konklusjon

Skiløperen har normalt ikke akseptert noen risiko for skadetilføyelse utover den alminnelige risiko som nødvendigvis er iboende i skiidretten, og anleggseier og konkurransearrangør må således sørge for å ivareta sikkerheten etter strenge aktsomhetsnormer. I utgangspunkt gjelder dermed en streng aktsomhetsnorm for anleggseier og konkurransearrangør når det gjelder sikringsplikten.

3.8 Utøvers og medutøvers erstatningsansvar

Nilsen har anført at en mild culpanorm må legges til grunn for ansvarsvurderingen når en utøver påfører medutøver skade under utøvelse av idretten i nærkontaktidretter og særlig innen ballspill.¹¹⁴ Det er den frivillige deltagelsen som har begrunnet en mild aktsomhetsterskel for utøveren.¹¹⁵ Skiidrettene skiller seg derimot vesentlig fra nærkontaktidrettene i idrettens karakter. I ballidretter er det nettopp kamp om ballen som er sentralt, og i denne kampen er en viss fysisk kontakt tillatt. I skiidretter er det derimot ikke alminnelig med slik nærkamp. Spørsmålet blir om denne milde culpanormen likevel kan anvendes også i skiidretter der nærkontakt ikke er like sentralt i situasjonsbildet.

Skiidretter flest er individuelle idretter hvor kroppskontakt normalt ikke er en naturlig del av utøvelsen av idretten. Der det ikke er direkte kroppskontakt, vil det heller ikke bli tale om erstatningsansvar mellom utøvere, da man uten slik nærkontakt neppe kan opptre på en ansvarsbetingende måte.

En slik mild culpanorm kan derfor ikke som utgangspunkt legges til grunn for eventuell skade påført av medutøvere.

Utviklingen av skiidretten har derimot medført at det har oppstått grener av idrettene der nærkontakt er aktuelt. Særlig i skicross og boardercross, men også i langrenn og skiskyting kan aktuelle problemstillinger oppstå. Spesielt i øvelser med fellesstart hvor det kan bli

¹¹⁴ Se Nilsen (2009) s. 106.

¹¹⁵ Se Tjomsland (1992) s. 179-180 og Nilsen (2009) s. 118.

betydelig trengsel i feltet ved kampen om posisjoner, kan det oppstå skader. Spørsmålet blir om den skadelidte utøveren har akseptert den risiko for skade som den aktuelle øvelsen innehar og således ikke er erstatningsberettiget for den oppståtte skade.

Innen ski- og boardercross finnes visse regler om utøverens adgang til kroppskontakt. Reglene går i hovedsak ut på at nærkontakt og ”kamp om plassen i løypa” er tillatt, men at man ikke forsettlig kan dytte eller trenge seg frem.¹¹⁶ Det må være klart at nærkontakt innenfor reglene i all hovedsak ikke medfører noe erstatningsansvar, selv om nærkontakten har skade på utøver til følge. Derimot hvis reglene overskrides, kan dette etter en konkret vurdering medføre ansvar. Overskridelsen er likevel ikke i seg selv ansvarsbetingende.¹¹⁷

Skiidrettens utvikling til mer kroppskontakt i flere av øvelsene må derfor få betydning for aktsomhetsvurderingen der slik utvikling har medført at idrettens karakter i relasjon til omfanget av kroppskontakt er endret. Aktsomhetsnormen bør likevel være streng så lenge man ved deltagelse i skirenn ikke kan anses å ha akseptert risiko for skadetilføyelse i samme grad som ved ballidrett.¹¹⁸

Man må derfor i utgangspunktet legge en streng aktsomhetsnorm til grunn når det gjelder skiutøverens skadetilføyelse på medutøver. Denne aktsomhetsnormen vil derimot variere avhengig av den aktuelle konkurranses alminnelige risikobilde for skadetilføyelse fra medutøver, ettersom dette er avgjørende for hva skadelidte kan anses å ha akseptert som følge av utøvelsen av skiaktiviteten. Vurderingene vil således måtte gjøres konkret i det enkelte tilfelle.

¹¹⁶ Se for eksempel FIS International Freestyle Competition Rules, Book V: Joint regulation for freestyle skiing punkt 4508.1 flg.

¹¹⁷ Se tilsvarende Nilsen (2009) s. 119.

¹¹⁸ Se tilsvarende for friidrett, som vil være sammenlignbart med skiidrett for synspunktets vedkommende, Tjomsland (1992) s. 185.

3.9 Nærmere om FIS' ansvarsfraskrivelse i alpint

3.9.1 Innledning

Hovedspørsmålet i dette avsnittet er om FIS Athlete's Declaration,¹¹⁹ her omtalt som FIS-kontrakten, kan tillegges selvstendig betydning ved alpinskader utover den alminnelige aksept av risiko slik det er redegjort for tidligere i fremstillingen.

Det presiseres at kontrakten vurderes opp mot norsk rett, og eventuell avvikende rett i andre land tas det ikke stilling til. Situasjonsbildet er begrenset til alpine konkurranser.

3.9.2 Kort om FIS-kontraktens innhold

FIS-kontrakten er en kontrakt som underskrives av alle som skal kjøre FIS-renn.¹²⁰

Kontrakten innebærer at utøveren selv påtar seg ansvaret for eventuelle skader ved deltakelse i skirenn i regi av FIS, forutsatt at konkurransearrangøren "prepare and maintain competitions courses in accordance with FIS rules and FIS safety standards then in effect".¹²¹

Det er normalt ikke FIS som er rennarrangør, men en lokal skiklubb. FIS har likevel det overordnede organisatoriske ansvaret for arrangementet.

FIS fraskriver seg gjennom FIS-kontrakten ansvaret for skader som oppstår så lenge gjennomføringen av arrangementet er i tråd med FIS' egne regler for gjennomføring av skikonkurranser.

Jeg vil nå gjennomgå relevante momenter for å vurdere i hvilken grad FIS-kontrakten kan tillegges selvstendig betydning.

¹¹⁹ Kontrakten finnes på FIS' hjemmesider: <http://www.fis-ski.com/data/document/athletesdeclaration-e.pdf>.

¹²⁰ Et FIS-renn er et internasjonalt renn hvor alle deltagere som er registrert hos FIS kan delta. Det stilles visse krav til godkjenning av traseen og arrangementet.

¹²¹ Se FIS-kontrakten s. 1.

3.9.3 Situasjonen ved kontraktssignering

FIS-kontrakten signeres én gang i livet. Dette skjer før utøveren skal kjøre sitt første FIS-renn, gjerne ved 15-16 års alder. Signering av kontrakten er nødvendig for å få delta i FIS-renn. Det er derfor ikke noe reelt alternativ til å signere – hvis kontrakten ikke signeres, får ikke utøveren muligheten til å fortsette å kjøre skirenn på det nivået som står for tur.

Det er videre en sterk oppfordring i samfunnet til å utøve fysisk aktivitet. Idrettsstjerner er for mange nasjonens største og stolteste forbilder, og enhver ung atlet drømmer om å gå i heltens fotspor. Gjerne sammen med et personlig ønske hos utøveren om å oppnå resultater i idretten, utgjør dette et sterkt press på utøveren om å signere kontrakten.

Signeringen fremstår dessuten som en formalitet som må utføres for å få delta i et renn, og ikke som en rettslig disposisjon med potensielt dramatiske konsekvenser for ansvarsfordelingen ved en eventuell skade på utøveren. Både omgivelsene, familien og skiklubben forventer at utøveren signerer kontrakten – dette er jo noe ”alle” gjør. Utøverens mulighet for på selvstendig grunnlag å vurdere innholdet i kontrakten og påvirke innholdet, er derfor begrenset.

På denne bakgrunn er utøverens valgmulighet med tanke på å signere FIS-kontrakten liten. Det er langt på vei en formell, og ingen reell, valgfrihet. Dette taler for å tillegge kontraktssigneringen lite betydning i vurderingen av ansvarsforholdet ved skade på utøveren under konkurranse i regi av FIS.

3.9.4 Muligheten til å vurdere risikoen: Utøvers kunnskap om den generelle og den konkrete risiko

Ved 15-16 års alder har utøveren normalt drevet med alpint i noen år, og har nådd et ferdighetsnivå som vil være høyere enn den alminnelige hobbykjører. Utøveren har derfor også opparbeidet seg en viss kunnskap om den generelle risiko ved utøvelse av alpinsport i konkurransesammenheng. Kunnskap om risikoen er således til stede på et generelt grunnlag.

På den annen side har utøveren ingen konkret kunnskap om løyper og forhold i det enkelte renn og hvordan disse utvikler seg i fremtiden. Både vanskelighetsgraden og prestasjonskravene stiger betydelig fra 15-16 års alder og opp til 19-20 års alder. Kunnskapen om den konkrete risikoen, særlig noen år frem i tid, er derfor liten. Sett i sammenheng med utøverens alder og situasjonen hvor FIS-kontrakten signeres, taler dette for å tillegge kontrakten lite selvstendig betydning.

3.9.5 Forholdet til aksept av risiko

Gjennom FIS-kontrakten sier utøveren fra seg retten til å holde FIS ansvarlig for skader som oppstår under FIS-renn så lenge FIS sine arrangementsregler er overholdt. Det kan således legges til grunn at et forsvarlig eller aktsomt gjennomført skirenn og arrangement vil medføre ansvarsfrihet for FIS selv om skade skulle oppstå på utøver.

Ovenfor, under punkt 3.7, kom det frem at anleggseier eller konkurransearrangør kan ilegges ansvar der vedkommende, bedømt etter en streng aktsomhetsnorm, har opptrådt uaktsomt. I rennsammenheng må både nasjonale og internasjonale regler og retningslinjer overholdes dersom aktsomhetskravet skal være oppfylt.

FIS-reglementet for alpinksport stiller krav om at fallsoner i traseen skal være jevne og brede for å unngå skade på løperen, og dessuten at hindringer som løperen kan bli kastet mot ved utkjøring skal være så godt beskyttet som mulig.¹²² FIS-reglementet krever altså at det skal foretas planering og sikring av traseen der hvor løperen kan tenkes å falle.

Til sammenligning vises det til Rt. 2000 s. 1991 (alpindom I) hvor Høyesterett mente at alpinanlegget burde ha fjernet en stein som lå så vidt nær nedfarten at kollisjon måtte være sannsynlig dersom en løper skulle falle i nedfarten. Selv om FIS-reglementet er spisset mot fallsonene i traseen i forbindelse med gjennomføring av en alpinksport, er likhetene til de krav som oppstilles av Høyesterett påtaketlige.

¹²² Se reglene for utfor i FIS International Rules of Competition, Book IV Joint regulations for alpine skiing punkt 702.3.

Sammenligningen av regelverket og norsk rettspraksis viser at FIS-kontraktens betydning rettslig sett er begrenset utover de alminnelige regler om aksept av risiko og ansvarsfraskrivelser innen idrett som er gjeldende i norsk rett.

3.9.6 Synspunktenes generelle betydning

Det er varierende i hvilken grad det finnes lignende kontrakter i andre idretter og eventuelt hvilket innhold disse har. Synspunktene her kan likevel ha betydelig overføringsverdi.

De norske regler om anleggseier og konkurransearrangørs ansvar ved skikonkurranser følger en streng aktsomhetsnorm i forhold til skade på utøver. En ansvarsfraskrivelse som går videre enn disse reglene, vil raskt være å anse som avtalerettslig ugyldig idet avtalen vil gå utenfor hva man kan fraskrive seg ansvar for. Det vil på denne bakgrunn være lite rom for særlige ansvarsfraskrivelser utover de alminnelige idrettslige rettsregler om emnet.

3.9.7 Konklusjon

FIS' ansvarsfraskrivelse har en positiv funksjon gjennom en bevisstgjøring av den risiko som ligger i alpinsporten og hva utøvelsen av sporten kan medføre. FIS' ansvarsfraskrivelse har, basert på drøftelsen ovenfor, likevel kun en marginal betydning i norsk rett utover de alminnelige regler om skiløperens aksept av risiko vurdert opp mot anleggseiers og konkurransearrangørs ansvar for skader.

4 Hovedkonklusjon

Læren om aksept av risiko er en rettslig figur som eksisterer og fungerer i norsk rett i dag. Denne læren har en sterk stilling innen idrettens verden. Skikjørerer må utøve idretten

forsvarlig og i henhold til rolleforventningen til vedkommende for å ha et erstatningskrav i behold. Anleggseier og konkurransearrangør skal likevel vurderes etter en streng aktsomhetsnorm når det gjelder sin tilretteleggelse av skiaktiviteten. Mellom utøvere i skiidrett gjelder som utgangspunkt en alminnelig streng aktsomhetsnorm, men denne vil avhenge av idrettens alminnelige risikobilde. Det må alltid foretas en konkret vurdering av situasjonen for å avgjøre om det foreligger en aksept av risiko.

5 Forkortelser

FIS	-	Fédération Internationale de Ski
flg.	-	følgende
Innst.O	-	Innstilling til Odelstinget
LB	-	Borgarting lagmannsrettsdom
LE	-	Eidsivating lagmannsrettsdom
LF	-	Frostating lagmannsrettsdom
NOU	-	Norges offentlige utredninger
Ot.prp.	-	Odelstingsproposisjon
RG	-	Rettens gang
Rt.	-	Retstidende
Skl.	-	Skadeserstatningsloven

6 Litteraturliste

Bøker

Giertsen, Johan. *Avtaler*. 1. utg. Bergen, Universitetsforlaget, 2006.

Hagstrøm, Viggo. *Culpanormen*. 4. utg. Oslo, Aschehoug, 1983.

Hellner, Jan og Johansson, Svante. *Skadestandsrett*. 6. utg. Stockholm, 2000.

Hov, Jo. *Avtalebrudd og partsskifte. Kontraktsrett II*. 2. utg. Oslo, Papinian AS, 2002.

Kjelland, Morten. *Særlig sårbarhet i personskadeerstatningsretten*. Oslo, Gyldendal, 2008.

Nygaard, Nils. *Skade og ansvar*. 6. utg. Bergen, Universitetsforlaget AS, 2007.

Lødrup, Peter. *Lærebok i erstatningsrett*. 6. utg. Oslo, Gyldendal Norsk Forlag AS, 2009.

Artikler

Andersen, Kristen. *Culpanormen og skadelidtes forhold*. I: Tidsskrift for rettsvitenskap. Årg. 76 (1963), s. 126 flg.

Engstrøm, Bjørn. *Skadelidtes medvirkning - bilansvarsloven (BAL) § 7*. I: Tidsskrift for erstatningsrett. 2005 (nr. 1), s. 3. Sitert fra Lovdata.

Hagstrøm, Viggo. *Læren om yrkesrisiko og passiv identifikasjon i lys av nyere lovgivning*. I: Norsk forsikringsjuridisk forenings publikasjoner, nr 67. Oslo; Universitetsforlaget 1988.

Kjønstad, Asbjørn. *Aksept av risiko – om etablering og bortfall av en rettslig figur i norsk erstatningsrett*. I: Bonus Pater Familias – Festskrift til Peter Lødrup 70 år. 2002, s. 377-403. Sitert fra Lovdata.

Lundin, Christian og Erichsen, Lars Edvard. *Erstatning og idrett*. I: Kjenner, Gunnar-Martin (red.) *Idrett og juss*. 3. utg. Oslo, Universitetsforlaget, 2004, s. 265-301.

Lødrup, Peter. *Skadelidtes stilling hvor han frivillig har utsatt seg for en risiko*. I: Norsk Forsikringsjuridisk Forenings publikasjoner (referat fra møte i Norsk Forsikringsjuridisk Forening den 9. oktober 1964). Nr. 50 (1964).

Nilsen, Irene Orstein. *Erstatningsansvar mellom fotballspillere*. I: Tidsskrift for Erstatningsrett. 2009 (nr. 01-02), s. 106-128. Sitert fra Idunn.no.

Ryel, Marius. *Skadelidtes medvirkning*. I: Jussens Venner. 1985, s. 187 flg.

Sundby, Nils Kristian. *Betydningen av skadelidtes forhold i erstatningsretten*. I: Jussens Venner. 1969, s. 255 flg.

Tjomsland, Steinar. *Erstatning og idrett*. I: Kjenner, Gunnar-Martin (red.) *Idrett og juss*. 2. utg. Oslo, Universitetsforlaget AS, 1992, s. 157-187. Sitert fra Lovdata.

Woxholt, Geir. *Erstatningsansvar for skade påført alpinister i alpinanlegg*. I: Bonus Pater Familias – Festskrift til Peter Lødrup 70 år. 2002, s. 781-801. Sitert fra Lovdata.

Lover mv.

1902 Almindelig borgerlig Straffelov (straffeloven) av 22. mai 1902 nr. 10.

1912 Lov om anlæg av taugbaner og løipestrenger mv. av 14. juni 1912 nr. 1.

1918 Lov om avslutning av avtaler, om fuldmagt og om ugyldige viljeserklæringer (avtaleloven) av 31. mai 1918.

1961 Lov om ansvar for skade som motorvogner gjer (bilansvarslova) av 3. februar 1961.

- 1969 Lov om skadeserstatning av 13. juni 1969 nr. 26.
- 1991 Lov om godkjenning og drift av innretninger til bruk i tivoli og fornøyelsesparker (tivoliloven) av 7. juni 1991.
- 2009 FIS International Freestyle Competition Rules, Book V: Joint regulation for freestyle skiing (sitert 28. april 2010)
- 2009 FIS International Rules of Competition, Book IV Joint regulations for alpine skiing (sitert 28. april 2010)

Forarbeider

- NOU 1977: 33 Om endringer i erstatningslovgivningen
- Ot.prp.nr.75 (1983-1984) Om lov om endringer i erstatningslovgivningen (ansvar for dyr, regress, lemping m m og endringer i bilansvarlova)
- Innst.O.nr.92 (1984-1985)

Forskrifter

Forskrift 3.5.2002 nr 446: Forskrift om bygging og drift av taubaner og kabelbaner.

Domsregister

- Rt. 1931 s. 97 (planovergangdommen)
- Rt. 1973 s. 1268 (flymanøverdommen)
- Rt. 1987 s. 1346 (hoppbakkdommen)
- Rt. 1992 s. 64 (p-pilledom II)
- RG 1994 s. 25
- LB-1998-2863 (squashdommen)

LG-1999-159
Rt. 2000 s. 1991 (alpindom I)
Rt. 2001 s. 1221 (alpindom II)
LE-2001-676 (alpindom III)
Rt. 2003 s. 1358
LE-2004-27845 (akedommen)
Rt. 2005 s. 1365 (Finanger II)
RG 2005 s. 1134 (akedommen)
RG 2005 s. 1449 (golfdom I)
LF-2006-50484 (alpindom IV)
RG 2006 s. 979 (oldboyslag)

Internettsider

Alpinanleggenes Landsforening. *Skivettregler*.

<http://www.alpinanleggene.no/index.jsp?c=2439&exp=2439> (Siste lesedato: 26. mai 2010).

Alpinanleggenes Landsforening. *Om sikkerhet i norske alpinanlegg*.

<http://www.alpinanleggene.no/index.jsp?c=2438&exp=2438> (Siste lesedato: 26. mai 2010).

FIS' hjemmesider. *Athlete's Declaration for registration with the International Ski Federation (FIS)*. <http://www.fis-ski.com/data/document/athletesdeclaration-e.pdf> (Siste lesedato: 26. mai 2010).

Forbrukerrådet. *Forbruker-rapporten 01/2003*. Oslo, 2003.

http://forbrukerportalen.no/filearchive/6347_Forbrukerrapp.pdf (Siste lesedato: 26. mai 2010).

Senter for idrettsskadeforskning. *Idrettsskader i Norge*.

<http://www.klokavskade.no/no/Artikkel/Idrettsskader-i-Norge/> (Siste lesedato: 26. mai 2010).